

Working Papers

Etnische Minderheden in België

'Import' huwelijken bij Jonge Turkse Migranten in Vlaanderen en Brussel: een Kwalitatieve Benadering

Tine Callaerts
Aspirant F.W.O.

VRJJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Working Paper 1997-2

Paper gepresenteerd op het SOPHIA-Colloquium 12-13 december 1997, Brussel, België

Interface Demography, Vrije Universiteit Brussel, Pleinlaan 2, B-1050 Brussels, Belgium

Tel: 32-2-629.20.40

Fax: 32-2-629.24.20

E-mail: esvalck@vub.ac.be

Website: <http://www.vub.ac.be/DEMO>

Vakgroep Bevolkingswetenschappen, Universiteit Gent, Sint-Pietersnieuwstraat 49, B-9000 Gent, Belgium

Tel: 32-9-264.42.41

Fax: 32-9-264.42.94

E-mail: sandy.vanlaer@rug.ac.be

Website: <http://www.psw.rug.ac.be/dephome/bevowet>

Inhoudstafel

ABSTRACTS	p. 1
‘IMPORT’HUWELIJKEN BIJ JONGE TURKSE MIGRANTEN IN VLAANDEREN EN BRUSSEL: EEN KWALITATIEVE BENADERING	p. 2
A. INLEIDING	p. 2
B. ‘IMPORT’HUWELIJKEN	p. 2
C. VERKLARINGEN	p. 4
a. Gemakelde Huwelijken	p. 5
b. Gedwongen Huwelijken (Uithuwelijken)	p. 7
c. Familiehuwelijken	p. 10
d. Elkaar Leren Kennen	p. 14
e. Over Slaven, Sloven en Feeksen	p. 17
D. BESLUIT	p. 20
E. BIBLIOGRAFIE	p. 24

Abstracts

Abstract (in het Nederlands)

Eén van de opvallendste bevindingen van de survey (over waarden en gezinsvorming bij Turkse vrouwen in Vlaanderen & Brussel) was het relatief hoge percentage ‘import’bruiden en -bruidegoms (ook wel ‘nieuwkomers’ genoemd). Om o.a. een idee te krijgen van de redenen waarom Turkse jongeren hun partner in Turkije zoeken, ondanks het feit dat ze zijn opgegroeid in België, werden een tiental focus groups georganiseerd bij jonge Turkse vrouwen in Vlaanderen. De resultaten van de survey fungeerden hierbij als stimulus voor de discussies. In deze discussies over gezinsvorming kwamen andere gelieerde factoren naar voor zoals tradities, waarden, sociale controle, evenals economische redenen die deze specifieke partnerkeuze als vorm van kettingmigratie verklaren. In deze uiteenzetting wordt eerst een korte situering gegeven van genoemde survey, die kadert binnen een grootschaliger, representatief onderzoek naar etnische minderheden. Zo werden in de loop van 1991-1993 enquêtes inzake gezinsvorming en waardepatronen afgenomen bij Turkse en Marokkaanse vrouwen in Vlaanderen en Brussel (N=1700). Aangezien de Turkse vrouwendata het eerst verwerkt en geanalyseerd werden, waren de focus groups in 1994-95 uitsluitend op Turkse vrouwen gericht; meer bepaald werden hoofdzakelijk jongere vrouwen (veelal tweede generatie) gerecruteerd. Onderhavige bijdrage is enkel op dit laatste, kwalitatieve onderzoek gebaseerd. De bespreking van de bevindingen maakt duidelijk hoe kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksvormen zich lenen tot triangulatie.

Abstract (in English)

One of the most remarkable findings of the surveys about values and family formation of Turkish immigrants in Flanders and Brussels (Belgium), was the relatively high percentage of ‘imported brides and grooms’. In order to understand the phenomenon of Turkish youngsters choosing their partner in Turkey although they’ve grown up in Belgium, we organized about ten focus groups in Flanders among Turkish women. These discussions were focused upon the quantitative results from the survey about values and family formation.

While discussing family formation, important issues emerged with which it seemed to be linked, namely traditions, values, social control, as well as economic reasons explaining this form of chain migration. As our findings go beyond the quantitative results because of the direct, unstandardized contact with the research population, triangulation of quantitative and qualitative research techniques is shown to be useful.

'Import'huwelijken bij Jonge Turkse Migranten in Vlaanderen en Brussel - een Kwalitatieve Benadering

A. INLEIDING

Sommige krantenartikels (DM 8/3/'96 'Turkse ouders blijven kiezen voor 'brave bruid'', DM 27/5/'97 'Migrantenmeisjes blijven de dupe') schetsen een triest beeld van de situatie van 'import'bruiden, die via huwelijk met een Turk naar België migreerden. Het artikel van 27/5/'97 citeert een Antwerps onderzoek, waarin vermeld wordt dat zo'n 75% van de plaatselijke Turkse/Marokkaanse migrantenjongeren hun partner haalden uit Turkije resp. Marokko. De meeste van deze huwelijken zouden gemakeld zijn, waarbij verondersteld wordt dat de vrouwen gedwongen werden om te huwen en hun opleiding te stoppen -zelfs universitaire studies. Hoewel ons onderzoek aangaf dat gemakelde huwelijken inderdaad nog steeds voorkomen, pogen we die stellingen hier toch te relativieren en vanuit een minder ethnocentrisch perspectief te benaderen, door uit te gaan van wat onze Turkse respondenten zelf van 'import'huwelijken vonden -wat overigens niet zo onverdeeld negatief bleek, alsof vrouwen geen enkele inspraak hebben of echt gedwongen worden hun studies te stoppen¹.

Om verder na te gaan wat de verdere onderliggende dynamieken zijn van het fenomeen van 'import'huwelijken voerden we kwalitatief onderzoek uit in Vlaanderen onder de vorm van focus groups met jonge Turkse vrouwen. Dit kadert binnen een ruimer onderzoek naar ethnische minderheden in België, waarvan het kwantitatieve deel bestond uit een aantal surveys², waarvan de analyses en resultaten als stimulus werden aangeboden in de focus group interviews. Onderhavig artikel is gebaseerd op de kwalitatieve data van een tiental focus groups uit 1994-95, waaraan gemiddeld een zestal discussanten deelnamen, i.c. Turkse vrouwen tussen de 17 en 35 jaar³. In de discussies werden onderwerpen aangesneden gaande van waarden tot demografische items. Dit artikel focust op het proces van gezinsvorming, met speciale aandacht voor het fenomeen van 'import'huwelijken.

B. 'IMPORT'HUWELIJKEN

Het concept van 'import'huwelijken slaat op (jonge) mannen en vrouwen, die opgroeiden in Turkije en later (recent) immigrerden naar België via een huwelijk met een (veelal) Turkse partner die reeds in België verbleef. Om een idee te geven van dit fenomeen, citeren we de volgende cijfergegevens die gegenereerd uit genoemde surveys en de volkstelling van 1991.

¹ Wat in tegenstrijd is met uitspraken uit onze focus groups dat studies wel reden zijn tot uitstel van huwelijk. Ook uit onderzoek van Timmerman (1996) blijkt dat veel belang gehecht wordt aan studies ook voor meisjes.

² Opeenvolgende surveys werden in Vlaanderen en Brussel afgenomen bij resp. Turkse vrouwen (1991-92), Marokkaanse vrouwen (1992-93), Turkse mannen (1994-95) en Marokkaanse mannen (1995-96) resp. tussen 17-50 (vrouwen) en 18-onbepaald (mannen). Het kwalitatieve onderzoek werd uitgevoerd in 1995.

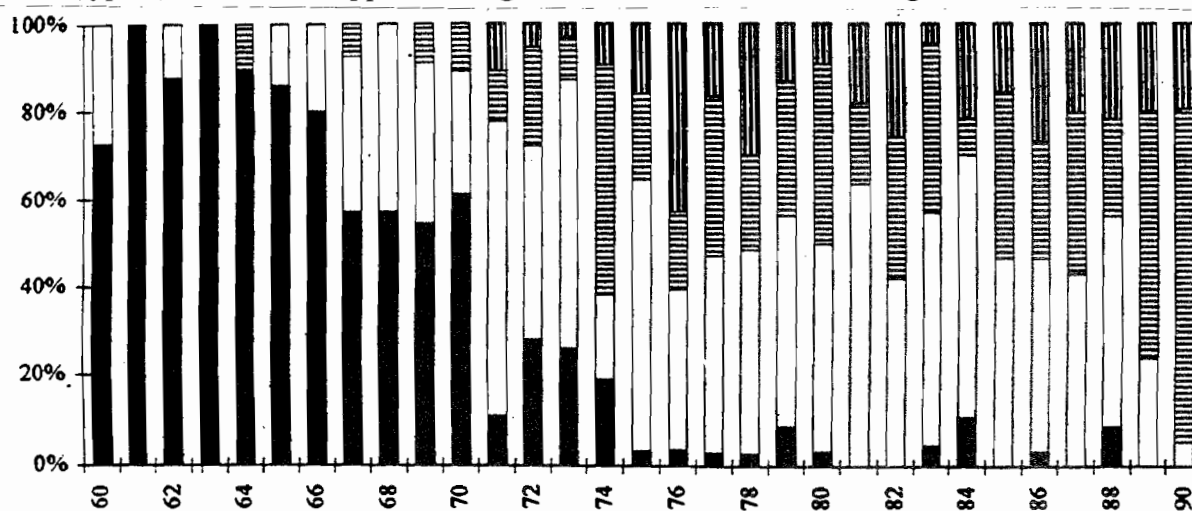
³ We dienen wel op te merken dat we geen 'geïmporteerde' bruiden hebben geïnterviewd -deze term is niet beledigend bedoeld- daar we in culturele integratiecentra recruteerden, waar vooral vrouwen komen die reeds hun weg erheen gevonden hebben. De focus groups waren ook in het Nederlands, zodat recent gemigreerde vrouwen die enkel Turks praten niet konden deelnemen (cfr. CALLAERTS, 1995).

Type Partner	Mannen	Vrouwen
Turkse 'import' partner (van Turkije)	5.511 (74,7 %)	3.390 (68,7 %)
Turkse immigrant-partner (van België)	1.454 (19,7 %)	1.455 (29,5 %)
Partner van andere ethniciteit ('gemengd' huwelijk)	413 (5,6 %)	89 (1,8 %)
Totaal	7.378 (100 %)	4.934 (100 %)

Tabel 1: Verdeling potentiële 'importeurs' volgens type partner en geslacht (bron: Reniers & Lievens, 1997)

Meteen valt op dat zowel mannen als vrouwen een Turkse partner verkiezen (cfr. het lage percentage van gemengde huwelijken) en bovendien is er een voorkeur voor een partner uit het land van herkomst Turkije. Waarom er meer mannelijke dan vrouwelijke potentiële 'importeurs' zijn, kan verklaard worden door de immigratiegeschiedenis, daar er aanvankelijk bijna uitsluitend mannelijke immigranten waren. Er bestaat een aanzienlijke tijds kloof, die dan weer verklaard kan worden doordat de meeste vrouwelijke potentiële 'importeurs', de dochters zijn van de pioniers (dus de tweede generatie, gesocialiseerd in België) zodat ze eerst de leeftijd moesten bereiken waarop ze konden trouwen (Surkyn, 1993-3). Op basis van Surkyn schetsen we eerst verder de immigratie vanuit een historisch perspectief.

De eerste immigratiegolf bestond uit zogenaamde economische migranten, voornamelijk mannelijke 'pioniers' die een (tijdelijke) job kwamen zoeken. Merendeel van deze migranten onderhield nauwe banden met hun familie en gemeenschap in Turkije. De tweede golf was er één van 'gezinshereniging', waarbij familieleden naar België werden gehaald. Dat later gedacht werd aan een permanent verblijf in België heeft vooral te maken met de strengere immigratiewetgeving. Hier zijn we evenwel minder geïnteresseerd in dit type van migranten (type 1), daar deze koppels reeds gehuwd waren voor ze naar België kwamen.

Figuur 1: Huwelijkstype naar huwelijksjaar (bron: Surkyn, 1993-3):

- (1) koppels waarvan beide partners in Turkije woonden voor ze migreerden,
- ▨ (2) koppels waarvan de bruid in België woonde en de bruidegom uit Turkije komt ('import' bruidegom),
- (3) koppels waarvan de bruidegom in België woonde en de bruid uit Turkije komt ('import' bruid),
- ▤ (4) koppels waarvan beide partners in België woonden voor ze trouwden.

De volgende twee types van koppels waren veeleer 'gezinsoormers' i.p.v. 'gezinsherenigers': aangezien de pioniers hoofdzakelijk mannen waren, gingen ze dan ook naar Turkije om hun bruid te zoeken en haar vervolgens naar België te brengen volgens de virilocale⁴ traditie. Vanaf 1974 is er echter een keerpunt, waarbij gebroken wordt met de virilocale traditie, want een intussen groeiend surplus van Turkse vrouwen in België begint zelf ook een partner uit Turkije te 'importeren'. Dit is deels een artefact van het feit dat de survey enkel vrouwen met de Turkse nationaliteit bevroeg en dus geen genaturaliseerde vrouwen (Surkyn, 1993-3).

⁴ Dit impliceert dat de bruid na haar huwelijk bij haar man (en eventueel schoonouders) inhuist.

De voornaamste verklaring is echter dat de Turkse vrouwen in België intussen zelf de leeftijd hadden bereikt om zelf een gezin te vormen. Zoals later geïllustreerd wordt, is er veel druk op jonge vrouwen in België om een partner te halen uit Turkije, wat een verklaring is van het aanhoudend karakter van ‘import’ huwelijken (Böcker, 1992). De ‘import’ partners zijn het onderwerp van deze paper waarin we nagaan of onze bevindingen stroken met die van de survey.

Volledigheidshalve beschrijven we hier nog de vierde soort huwelijken, namelijk van koppels waarvan beide partners al naar België gemigreerd waren. Zoals de figuur toont, is dit laatste type minder sterk vertegenwoordigd dan verwacht zou worden vanuit assimilatief oogpunt. Dit veronderstelt immers dat socialisatie in de westerse cultuur de adaptatie betekent van de westerse veeleer dan van de traditionele waarden. Lesthaeghe & Surkyn (1997) hebben het echter over heteropraxis, waarmee ze bedoelen dat die aspecten met betrekking tot de privé keuze van het koppel en die veeleer toekomstgericht zijn (zoals gewenste familie grootte, contraceptie, psychologisch nut van kinderen) merkelijk veranderd zijn met de generatie verschuiving, waar anderzijds zaken die de ruimere verwanten aanbelangen (partner keuze, socialisatiewaarden, vrouwelijke tewerkstelling) of de hele gemeenschap (gender relaties, religieuze identificatie) veel trager veranderen. Zo kan het kleiner aantal huwelijken tussen Turkse jongeren in België verklaard worden door de aanpassing aan de ‘nuptialiteitstransitie’ waarbij huwelijken worden uitgesteld (Lodewijckx, Page & Schoenmaeckers, 1997), al wijst het feit dat ‘import’ huwelijken nog bestaan ook op de bovengenoemde traditionele waarden. Volgens Surkyn (1993-3) maken deze waarden kettingmigratie mogelijk, die immers berust op intergenerationele solidariteit en conflictbeheersing, in de veronderstelling dat de druk om te emigreren uit het land van herkomst een belangrijke voorwaarde blijft op macro niveau. De rest van dit artikel gaat verder in op de invloeden en verklaringen voor het ‘invoeren’ van een partner uit Turkije, zoals gezien wordt vanuit het perspectief van jonge Turkse vrouwen.

C. VERKLARINGEN

Men kan veel verklaringen bedenken voor het zoeken van een partner in Turkije, maar deze zijn niet gemakkelijk te analyseren, daar het veelal om een complexe combinatie van factoren gaat, zoals waarden, tradities, economische situaties... We identificeren deze factoren door ze individueel aan te geven in uittreksels van onze interviews. Hierbij blijven we er echter bij dat deze factoren onderling met elkaar samenhangen, en bijgevolg gaan we niet op zoek naar welke factoren oorzaak of gevolg zijn van elkaar. Daarnaast merken we nog op dat de term partner ‘keuze’ als ethnocentrisch kan lijken, vanwege de impliciete veronderstelling dat de huwelijkskandidaten effectief zelf hun partner kozen of dat ze toch individueel beslist hebben met wie ze wilden trouwen. Traditioneel blijken huwelijken echter ‘gemakeld’, zij het met verschillende gradaties van inspraak, afhankelijk van geslacht, persoonlijk karakter, familie status, onderwijsniveau etc. We gaan dus eerst na wie het initiatief neemt om te huwen.

Leeftijd (in jaren)	17-29 jaar oud				30-39		+ 40	ALLE
	0-9	10-14	+15	Geboren in B	0-14	+15	+15	VROUWEN
Vrouwen gehuwd na beslissing door de beide partners (met of zonder ouderlijke goedkeuring)	18%	22%	30%	53%	22%	25%	11%	23%
Vrouwen met gemakeld huwelijk zonder haar voorafgaandelijke toestemming	13%	16%	13%	4%	21%	15%	27%	17%
Vrouwen die akkoord gaan dat “ouders beter in staat zijn om een huwelijk te regelen”	24%	32%	17%	9%	19%	27%	37%	24%

Tabel 2: Indicatoren van huwelijk en partnerkeuze van Turkse vrouwen in Vlaanderen en Brussel ('91-'92) (bron: Lesthaeghe & Surkyn, 1995)

a. Gemakelde Huwelijken

Tabel 2 geeft aan wie het initiatief nam om te huwen. We zetten bij wijze van contrast de hoogste en laagste percentages in vetjes -i.c. de eerste versus de tweede generatie. Zo wordt duidelijk dat bij de eerste generatie ruim een vierde van de vrouwen uitgetrouwde werden en ruim een derde geeft aan dat de ouders beter het initiatief nemen. Bij de tweede generatie daarentegen vinden we dat ruim de helft op initiatief van henzelf en hun partner huwde en minder dan een tiende gaat akkoord dat de beslissing tot een huwelijk beter aan de ouders wordt overgelaten. Deze bevindingen stemmen overeen met onze focus groups, zoals we in de verdere tekst met uittreksels zullen illustreren. Toch willen we het geschetste beeld van een vrijgevochten tweede generatie hier al even nuanceren, daar zal blijken dat ze toch nog de ouderlijke toestemming op prijs stellen. Zo gebeurt de partner'keuze' doorgaans op een veeleer traditionele manier, zoals in één focus group in detail beschreven werd. Zo gebeurt het zelden dat een meisje zomaar verliefd wordt: het meisje wordt m.n. gekozen door een jongen of meer nog door zijn ouders. In een tweede stadium worden de ouders van de potentiële bruid gecontacteerd (mogelijk op verzoek van de jongen) en de onderhandelingen gaan van start. Zodra een overeenkomst bereikt wordt, mogen de jongeren trouwen.

- (3) T: Hebben jullie zelf je man gekozen ?
F: Gekozen ?
R: Ja.
F: Zo gaat dat, hé. Ze zien je of je kent hem of ik weet niet wat.
R: Van op vakantie bv.
F: De ouders,... dan zegt de zoon: 'Ja, ik wil dat meisje hebben', oké.
T: Kan dat meisje dat ook zeggen van: 'ik vind die jongen tof' ?
F: Wacht, daar komen we seffens op. (gelach) En de ouders zeggen dan als ze akkoord zijn: 'Oké, da's goed we gaan de hand vragen aan dat meisje dan. De ouders wel, hé, het meisje heeft er nog niets mee te maken,... alhoewel het kan ook stiekem gebeuren, hé, dat ze zegt: 'Stuur je ouders naar mijn ouders, hé, en dan gaan we trouwen.' 'Da's goed.' En dan komen de ouders van de jongen bij de ouders van dat meisje. Dan vragen ze de hand van dat meisje en dan zegt de vader: 'Ja, ik moet eens vragen aan mijn dochter.' 'Is die vader dat zegt natuurlijk, en dan vragen ze aan dat meisje: 'Wil je hem hebben?' en als dat meisje dat wilt, ja, goed. Zo gebeurt het dan, hé. Dan worden de eisen gesteld en de datum bepaald
T: En kan een meisje ook initiatief nemen ?
F: Awel, ik zeg het toch: ofwel moet ze het stiekem gaan doen dat ze mekaar zien, hé, en zeggen van: 'Nu is het genoeg, hé, kom mij vragen aan mijn ouders. Wanneer gaan we eens trouwen?' en dit en dat... En dan duwt de jongen zijn ouders op, hé: 'Allé kom, we gaan eens...'
T: Maar niet officieel dan ?
F: Nee, nee. Alhoewel ik denk dat dat nu toch wel ook zo'n beetje begint, hoor. Wel in de duizend maar één die zegt: 'Wil je met me trouwen?' dat het meisje dat dan tegen de jongen zegt, hé.
R: Ofwel is het met een postbode. Dat kan ook. Allé, de kinderen.
H: Daar zitten weer die verschillen tussen diegene die uit een dorp komen of diegene die uit de stad komt. Diegene die nu nog steeds... bv. Ik ken iemand die nog steeds hetzelfde heeft gedaan. Die hebben hun kinderen uitgetrouwde. Maar dat zijn de mensen die dus uit een dorp komen en die teruggaan op vakantie naar dat dorp en die worden gewoon daar uitgetrouwde, ook al wonen die mensen of die jongeren hier. Daar wordt niet bij stilgestaan, misschien willen die niet, maar daar wordt niet bij nagedacht eigenlijk. Ik weet niet hoe het bij iedereen is, maar als iemand van onze eigen familie op vakantie gaat en die heeft een dochter of zoon en als ze die gaan vragen, dan zeggen die eerst: 'Nee, ik kijk zelf wel eerst met wie ik zal trouwen.' Dat is bij ons nu zo.

Zoals gezegd gebeurt de partner'keuze' op initiatief van de ouders, maar de jongeren kunnen hun ouders toch ook proberen te beïnvloeden. Al is deze werkwijze nog erg gebruikelijk, dit betekent niet dat onze respondenten kloegen over een gebrek aan inspraak. In het volgende fragment laat Su zich negatief uit over huwelijken waarbij de kandidaten niet zelf beslisten en ze vertelt fier dat ze zelf haar partner heeft gekozen. Deze overigens uitzonderlijke uitspraak moeten we toch nuanceren: de 'zelfgekozen' partner werd m.n. niet gekozen uit persoonlijke voorkeur, maar omdat hij 'goed' was. Deze vrijgevochten 'keuze' blijkt dus onderhevig aan sociale controle. Bovendien krijgen we hier geen informatie over het hele 'beslissingsproces' om te trouwen en is het onduidelijk welke rol de toekomstige partner hierin precies speelde.

- (2) Su: Ik heb zelf gekozen.
 T: En wat speelde dan mee om hem te kiezen ?
 Su: Ja, een meisje van 16 jaar: iedere man is dan knap, hé. (gelach)
 M: Dat kan even goed iemand anders zijn.
 Su: Ja, dat is zo ! Als je 16 jaar bent: oh, da's een knappe ! Dat zeg ik nog.
 A: Ik zeg dat nog altijd.
 T: Maar waarom hem ? Als je op iedereen verliefd zou worden...
 Su: Op iedereen verliefd... Ja, zo bedoel ik dat niet.
 T: Wat was er speciaal aan hem ?
 Su: Ik weet niet, hij had iets dat aantrekkelijk was, of, ik weet niet. Hij was goed zogezeegd.
 T: Hebben je ouders daar mee in beslist ?
 Su: Nee, mijn ouders wilden niet dat ik met hem trouwde.
 T: Heb je dan problemen gehad met je ouders ?
 Su: Nee, want mijn vader is niet zo achterlijk, mijn moeder wel, maar mijn vader niet. Hij zei: 'Als ze toch wilt trouwen, ja, laat die dan maar.' Zo is het gegaan.
 T: Gebeurt het nog tegenwoordig dat ouders eigenlijk beslissen met wie je moet trouwen ? Is het belangrijker dat je zelf kiest ?
 A: Het is zeker belangrijker dat je zelf kiest, want jij bent het toch die daarmee moet opschieten.
 Su: Maar zo hebben onze ouders ons... Allé... De mijne hadden toch liever dat ik met de familie van mijn moeder trouwde, hé. Dat heb ik niet gedaan en allé,...

Globaal merken we ook op dat de kandidaten meer inspraak wensen, maar niet op een radicale manier met risico op conflicten of zelfs een radicale breuk. Conformistisch gedrag wordt veroorzaakt door sociale controle, in die zin dat getracht wordt de verwachtingen na te leven die de gemeenschap stelt naar dochters en naar vrouwen in het algemeen toe. Bij voorbeeld de familie-eer hoog houden, te gehoorzamen en afhankelijk te zijn t.a.v. ouders en echtgenoot zijn normen en verwachtingen die overigens grotendeels in overeenstemming zijn met de islam (Janssens, 1993-2). Zo stellen Lesthaeghe & Surkyn (1995) dat er slechts een geleidelijke evolutie plaatsvindt, van een 'parentale beslissing' naar een 'beslissing van de huwelijkskandidaten met de instemming van de ouders', zoals hier wordt geïllustreerd.

- (1) Nu: Ouders hebben nog altijd veel te zeggen in de Turkse cultuur. Dus als de ouders ruzie hebben, ouders beïnvloeden nog altijd kinderen.
 T: In hoeverre kunnen kinderen volgens jullie dan echt verliefd worden op wie ze willen ?
 B: Ik denk dat tegenwoordig al het jong volk dat hier opgroeit, vrij is te kiezen met wie ze gaan trouwen en kiezen op wie ze verliefd gaan worden. Dat denk ik toch zeker van minstens 75%. Minstens.
 M: Ik vind wel dat ze aan de mening van de ouders gehecht zijn, dus ze appreciëren wel de mening van de ouders, ze kunnen bv. iemand wel leuk vinden maar ze houden wel rekening met wat de ouders vinden. Ze willen wel hun mening weten. Dat is heel belangrijk. Persoonlijk vind ik dat ook heel belangrijk.
 B: Niet helemaal toestemmen. Ik vind wel dat de ouders hun mening mogen geven, maar tegenwoordig maken ze het niet meer zo moeilijk. Ze zijn veel losser.
 M: Die percentages bv. die +40ers zijn naar schatting twintig jaar geleden naar België gekomen, dus zij hebben nog steeds die oude gewoonten en gedachten van Turkije. In Turkije zijn ze in die 20 jaar al geëvolueerd en die mensen die opgegroeid zijn in Turkije hebben die levenswijze meegenomen naar hier dus denken zij er automatisch anders over, veel losser. De eerste groep zal meer gehecht zijn aan de gewoonten en leefwijzen van twintig jaar geleden. Zij blijven hier met dezelfde gedachten als twintig jaar geleden. De derde groep, de tweede generatie, wij dus, die worden geconfronteerd met de twee culturen, de Belgische en de Turkse. En zij zullen wel automatisch het goede van die twee culturen meepakken. Persoonlijk vind ik dat wel belangrijk dat de ouders hun mening daarover zeggen, want je gaat toch nog altijd in contact komen met je ouders en je wil toch niet dat het slecht is tussen je ouders en jezelf. Dus ik denk dat het daardoor komt.
 Nu: En in moeilijke tijden kan je toch nog altijd terecht bij je ouders.
 T: Dus de keuze van een partner is het niet waard om een breuk te hebben met de familie ?
 M: Ja.
 T: En wat gebeurt er als vrouwen toch hun goesting doen en trouwen tegen de ouders hun zin. Zullen de ouders achteraf (als ze bv. zien dat het wel goed gaat) zich erbij neerleggen of is er dan eerder een definitieve breuk ?
 Nu: Niet een definitieve breuk, maar de ouders zijn dan echt teleurgesteld.
 B: Want dat verwachten die niet. Ze verwachten altijd dat ze de familie gaan voortrekken voor de man zelf. Maar dat is meestal niet.
 Nü: Maar dan hebben de meisjes die zo gedaan hebben, er toch spijt van achteraf, denk ik. Dat ze zoiets hebben gedaan.
 Nu: Dat is een schande voor die familie, als ze dat doet.

De vorige nuancering kan uitgebreid worden met volgende vaststelling: al gingen de meeste van onze (tweede generatie) respondenten akkoord dat men best zelf z'n partner kiest, toch vinden ze dat dit niet mag gebeuren ten koste van wat ook. Tenslotte staat niet enkel de eigen, maar de hele familie-eer op het spel. Hierbij wordt naast de eventuele verminderde huwelijkskansen of economische sancties, de dreiging van sociale uitsluiting erg gevreesd...

(7) H: Als je steeds denkt aan je familie, je moeder, je vader die niet tegen je spreken, dan ga je automatisch niet gelukkig worden met die jongen, want dan ga je zeggen: 'door jouw schuld spreken mijn vader en mijn moeder niet tegen mij'. Daar moet je niet aan denken, als het meisje dat zo wil. Maar ik zal automatisch aan mijn ouders denken, ik denk aan hun eer. In Turkije zijn ze mijn hand komen vragen, zo gewoon een jongen die ik niet kende. En mijn ma zei: nee, mijn dochter is nog te jong. En ik kan eigenlijk trouwen met wie ik wil, dus ik vroeg aan mijn moeder waarom ze dat gezegd had. Niet omdat ik die jongen wou, maar omdat ik wou weten waarom ze dat gezegd had. En ze zei dat die jongen in een dorp woont waar iemand woont waarmee mijn oom ruzie heeft gehad. Dus zijn alle mensen die in dat dorp wonen slecht. (...) Nee, serieus. Mijn nonkel haat dat dorp. Dus heeft mijn moeder gezegd 'nee, nee, nee, je nonkel gaat kwaad zijn op ons, hij gaat niet meer spreken tegen ons, dus daarom ga ik je niet geven aan hem'. Die denken zo, aan de familie, wat de buurvrouw gaat zeggen. Mijn ma zegt altijd tegen mij 'als je naar het werk gaat, naar niemand kijken, met niemand spreken want de buurvrouw hoort alles snel.' Mijn buurvrouw wandelt veel, dus: 'Ze zal je zien!'.

We maken hier dus een duidelijk onderscheid tussen 'parentale beslissing' (zonder inspraak van de huwelijkskandidaten, vooral niet van de bruid) en 'parentale toestemming' (waarbij de jongeren wel inspraak hebben). Te weten dat zowel de ouders als de sociale controle een grote rol spelen in het hele beslissingsproces is het onderscheid soms moeilijk te maken tussen 'autonome partnerkeuze' versus 'akkoord gaan met een getroffen regeling'.

b. Gedwongen Huwelijken (Uithuwelijken)

Onderhavig onderdeel bekijkt precies de vraag in hoeverre van uithuwelijken nog sprake is. Volgens groep 1 spelen ouders nog wel een grote rol, maar men heeft het toch niet over 'uithuwelijken': apart van de negatieve connotatie die dit woord heeft, keuren de meeste van de respondenten de verwachtingen die familie en vrienden aan hen stellen niet af, integendeel.

(5) T: Kennen jullie in je omgeving nog meisjes die uitgetrouwd zijn ?
 B: Nee, ik denk van niet, dat was vroeger, hé.
 A: Ja, in onze omgeving helemaal niet meer.
 B: Eerder leert het meisje de jongen kennen en als de ouders dat goed vinden...
 T: Kan het meisje ook vragen aan de jongen ?
 Allemaal: Nee !
 H: Dat gebeurt wel, maar... Dat vinden de ouders heel abnormaal.
 A: Dan wordt het meisje gekleineerd door de jongen.
 B: Ja, moest dat vijf jaar geleden...
 H: Hier is dat toch ook zo, hé ? Bij jullie ? Is dat niet zo ?
 T: Dat hangt er van af... dat gebeurt op allerlei manieren.
 H: Het gebeurt wel, hé. Maar toch niet zo veel. Eén op de tien, zo.
 A: De jongen komt toch met de ring af, hé.
 H: Bij ons is dat nu meer dat de jongen de hand komt vragen van dat meisje. En dan gebeurt dat dus. Er zijn wel meisjes die op voorhand een relatie ofzo hebben en dan proberen ze dat te bespreken met hun ouders. Als dat dan lukt, dan gaat het nog. Maar anders...
 B: Pas als ze ervaren zijn, dan zijn ze eigenlijk vrij, de jongen en het meisje. Ze hebben dan vertrouwen in elkaar, de ouders ook hé, ze hebben dan meer vertrouwen.
 T: Kan een meisje ook nee zeggen op een huwelijksaanzoek ?
 B: Ja. Ze kan nee zeggen.
 A: Eigenlijk kunnen de ouders haar toch niet dwingen.
 T: Dus uiteindelijk beslist het meisje zelf, maar het voorstel komt van de jongen ?
 B: Dat was vroeger meer zo dat uithuwelijken enzo. Maar nu gebeurt dat niet meer, dat is uit de mode. Dat heeft ook geen zin...

Al blijkt na probing de inspraak van de vrouw in de partnerkeuze eerder beperkt, toch gaan de meeste vrouwen er prat op dat ze zelf hun partner hebben gekozen. Onze respondenten tonen hiermee aan dat hun definitie van 'keuze' enger is, m.n. een 'beperkte' keuze uit een

door de ouders vooraf geselecteerd 'aanbod'. Het feit dat men de mogelijkheid heeft om een aanbod te weigeren, impliceert een -beperkte- inspraak, waar men genoeg mee neemt. Een argument voor deze consensushouding is dat ouders meer ervaring hebben en dus beter geplaatst zijn om over zoiets belangrijks als een geschikte huwelijkskandidaat te beslissen.

- (4) H1: Anderzijds als je zegt dat een meisje een vakantieliefde gaat beleven in Turkije en dan wordt ze verliefd en dan trouwt ze... Maar het merendeel dus -ik praat dan over vriendinnen die ik ken- ik heb nog maar van heel weinig gehoord die gewoon op vakantie toevallig iemand hebben leren kennen, verliefd zijn geworden en dan getrouwd zijn. Meestal zijn 't hier georganiseerde huwelijken: het meisje weet eigenlijk al op voorhand voordat ze hier vertrekt naar Turkije, dat ze daar iemand heeft. Misschien dat de ouders een kandidaat kennen, en je ziet maar... je maakt eens kennis en als het meevalt trouw je dat jaar. En zo vertrekken ze van hieruit.
T: Dus de ouders spelen nog een sterke rol ?
H1: Die is daar nog altijd sterk in volgens mij, ja.
S: Ik dacht altijd van... ik begreep eigenlijk niet waarom die ouders altijd zo voor hun kinderen die keuze maakten en dit en dat. Ik ben eens op een dag hier naar een bijeenkomst geweest, waar een Belgische man aan een aantal Marokkaanse jongeren gevraagd had: 'Waarom laten jullie dat eigenlijk toe, dat jullie ouders dat kiezen voor jullie ?' En toen zei één van die jongens, en dat vond ik dus een heel goede uitspraak: 'Mijn ouders hebben ervaring binnen het huwelijk, als zij het niet weten, hoe moet ik het dan weten ?' Begrijp je ? Zij zijn ouder en wijzer en zij hebben ervaring daarin. Dus ik ben nog een snotbel van ik weet niet hoeveel jaar... Hoe kan ik het beter weten dan hen ?

Toch blijven sommige respondenten erbij dat de jeugd tegenwoordig haar eigen zin doet.

- (3) H: Voordat ze verloofd worden, als ze haar komen vragen, of ja... Nu gebeurt het tegenwoordig heel weinig meer. Nu is dat een jongen en een meisje die leren elkaar kennen en die hebben al plannen gemaakt en dan komen de ouders van de jongen dat meisje vragen en dan is dat goed hé. Dan weten ze al dat dat meisje die jongen wil. Maar eerst was dat niet zo, hé. Eerst was het gewoon: zagen ze een mooi meisje of, hoe moet ik dat zeggen: 'O, dat meisje dat past wel bij mijn zoon.' en dan gingen die ouders dat meisje vragen, terwijl die jongeren daar eigenlijk niets over weten. Maar nu is dat niet meer zo. Iedereen kent elkaar, vooral de jongere onder... hoe moet ik dat zeggen zo tussen de jongen en het meisje... die kennen elkaar, hebben een verhouding. En dan komen die ouders van die jongen dat meisje vragen en ook al zeggen die ouders van dat meisje: 'Nee, je mag niet met haar trouwen!' dat interesseert dat meisje niet, die gaat toch met die. Dat is nu zo, hé.
R: Ja, tegenwoordig. Ik vind dat je ook niet moet uithuwelijken.
F: Ze zijn veel vrijer dan wij. Ze durven meer.
H: Maar ik vind dat goed eigenlijk, hoor. Ik heb daar geen...
T: Als ze een keuze maken tegen de ouders in, verliezen ze dan geen contact ? Geeft dat dan geen probleem ?
R: Nee, als dat meisje van goede afkomst is eigenlijk, als die goed is opgevoed, dan is dat geen probleem.
H: Nee, ik vind dat goed dat dat meisje die jongen leert kennen, en dat die jongen dat meisje leert kennen. Die moeten toch hun hele leven met elkaar doorbrengen.
T: Gaan de ouders dan achteraf toch akkoord ? Blijft de toestemming belangrijk van de ouders ?
R: Ja, de zoon zegt dan tegen de ouders: 'Ik ben verliefd op dat meisje' en dan praten ze (die ouders) daarover met hun zoon en dan gaan ze haar hand vragen (van dat meisje) aan haar ouders. En dan praten zij (die ouders) met hun dochter dus, en zo gaat dat. Wij zijn ook niet uitgetrouwd. Wij mochten trouwen dus euh...
H: Toestemming ? Dat is gewoon die vraagt die... maar dat is al lang...
F: Dat is traditie, da's gewoon traditie !
H: Dat is alleen een traditie. Dat is niet dat je ja of nee zegt tegen je dochter of tegen je zoon, hé. Ook al zeg je nee, als die van die houdt dan gaat die toch met die weg. Ook al zeg je nee. Maar je kan eventueel er goed bij nadenken... oké, mijn dochter die wilt met hem trouwen, ook al is hij wat hij is, ... Je kan beter gewoon de achtergrond van die jongen een beetje doorzoeken hoe die is: is die van de goede kant of ja, het kan ook een slechte jongen zijn, hé, en dan pas je toestemming geven of hij goed is.
T: Kennen jullie vrouwen in jullie omgeving die zijn uitgetrouwd ?
F: Ja, dit is al nummer één (wijst naar H1). Die is moeten trouwen naar het schijnt. Tegen de zin.
H: Die durft dat niet te zeggen of het tegen haar zin is of niet. Die zegt dat niet. Als ik dat vraag: 'Heb je die zelf gekozen ?' dan durft die niets te zeggen. Ik vraag: 'Hoeveel heb je die dan gezien ?' 'Ja, één keer ofzo', op straat of ik zeg maar wat. Die heeft hem maar één keer gezien en die heeft al een ring van hem om. Begrijp je ? Er zijn ook mensen die uit dorpen komen en die hier veel kennissen hebben en die gaan daar ook anders bij nadenken als ze teruggaan: 'Nee, ik zou toch mijn eigen kinderen zelf laten kiezen met wie ze willen trouwen.' Maar er zijn ook mensen die nog stilstaan bij 1960, zal ik maar zeggen. Die dus hetzelfde nog uithalen.

Onze respondenten zijn het oneens over de mate waarin uithuwelijken vermindert, maar ze vinden dit allemaal een goede zaak. Ze verklaren deze daling o.a. door de opstandige jeugd.

Specifieke troeven voor meisjes om meer inspraak te hebben in haar partner'keuze' zijn dan economische onafhankelijkheid, een sterk karakter hebben en zelfvertrouwen, maar ook dat ze hun weg wel weten te vinden. Daarnaast wordt ook geopperd dat ouders zich ook wel schuldig voelen als ze zien dat het huwelijk van hun kind uitdraait op een scheiding, bij gebrek aan raakpunten tussen partners die aan elkaar gekoppeld werden.

- (4) H1: Er zullen nog altijd een paar uitzonderingen zijn, maar niet meer zoals vroeger.
 H2: Uithuwelijken bedoel je ? Het zal verminderen, ja.
 S: De jongeren van nu zijn opstandiger geworden. Dat is enorm veranderd de laatste vijf jaar.
 H1: Ja, die zijn nu op dat gebied toch goed vooruitgegaan.
 T: Dus de keuze van het meisje weegt veel meer door nu ?
 H1: Ja, eigenlijk wel.
 H2: Ze weten ook dat nu... De ouders zijn er zich bewust van dat als er...
 H1: ... iets misloopt in het huwelijk.
 H2: Ja, als ze zeggen dat die moet trouwen, dan zitten ze achteraf ook zelf in de problemen.
 H1: Schuldgevoelens hebben ze dan, ja. Dat het door hun schuld is misschien.
 H2: Plus: een meisje gaat dat niet meer aanvaarden zoals vroeger: zij kent de weg, dus ze weet welke instanties dat er bestaan. Ze gaat zeggen: 'Ik wil dat niet meer, want als jullie zoiets doen, dan loop ik weg. Ik ga niet meer bij jullie wonen.' Dus dan is dat het teken naar de eerste generatie toe dat ze het niet meer moeten proberen, want anders gaat hun dochter weglopen. De schrik zit er ook in eigenlijk, dus gaan ze toegeven.
 S: Dat is ook gekomen doordat meisjes zelf een inkomen hebben. Ik vind dat dat de reden is.
 H1: Ze zijn zelfstandiger geworden, ja.
 S: Ik vind dat doordat ze voelden: 'Kijk, wij krijgen ook een inkomen, wij zitten financieel ook goed.'
 H1: Ze zitten niet gehecht aan hun ouders dus ze hebben ook geen schrik.
 S: Ze kunnen eigen beslissingen nemen.
 P: Ik denk niet dat dat iets te maken heeft met financieel...
 S: Jawel !Dat heeft er veel mee te maken.
 H1: Op zich financieel niet, maar het komt van financieel: als je al zelf werkt, je regelt al je zaken zelf, je hebt zelf een inkomen... je bent zelfstandiger, je bent zelfzekerder. Moest je echt in een discussie komen met je ouders die zeggen: 'Je moet trouwen met die jongen !' dan zou je heel gemakkelijk kunnen zeggen: 'Oké, dan loop ik weg. Dan vind ik mijn eigen weg wel.'
 S: Want ik heb mijn inkomen.
 H1: Maar als je geen inkomen hebt, je hebt niets, je bent altijd thuis afhankelijk geweest en als je ouders je dan zouden dwingen te trouwen, dan zou ik niet weten welke keuze je dan anders hebt...
 P: OCMW !
 S: Ja, maar je moet ook weten dat er een OCMW bestaat !
 H1: Awel, dan weet je dat normaal gezien niet, hé.
 H2: Je ziet ook dat veel vrouwen die uit Turkije komen, dat die in problemen zitten. Die gaan dikwijls niet weg uit schrik: 'Waar ga ik naar toe ? Ik ken niemand, ik ken de wetgeving niet, ga ik alleen wonen ?'
 S: 'Geld heb ik niet...'
 H1: 'Geld heb ik niet', dus geeft ze nog toe om verder samen te wonen, niet omdat ze er niet tegen in kan gaan, maar omdat ze niet weten waar naar toe eigenlijk, dat ze schrik hebben dat ze niets kunnen beginnen zonder loon, op straat leven met een kind, alleen zonder inkomen...

Tot besluit stellen we dat uithuwelijken in de zin van 'huwen onder dwang, zonder dat men de mogelijkheid heeft om te weigeren' stilaan verdwijnt, al wordt vanuit westers oogpunt gemakkelijk opgemerkt dat er veel druk gelegd wordt op de jeugd en vooral op de dochters om zich 'goed te gedragen, gehoorzaam te zijn en de familie-eer niet op het spel te zetten'. In dit opzicht is een 'slechte reputatie' besmettelijk, iets waar de hele familie onder lijdt en wat dus vermeden moet worden. Dit wijst wel op impliciete dwang, die moeilijk naar boven komt omdat het om geïnternaliserde waarden gaat. Toch blijft het verkeerd om gemakelde en gedwongen huwelijken onder één noemer te plaatsen. Globaal beschouwd kan het afnemende systeem van uithuwen onmogelijk de relatief veelvoorkomende 'import' huwelijken verklaren.

- (7) N: Dat is van onze ouders. Ik denk dat ze een beetje bang zijn dat er ons iets gaat overkomen. Ze willen altijd dat het een goede jongen is, dus ze vragen 'ken je zijn karakter, wie zijn zijn ouders, zijn zij wel goed, van welke streek zijn ze, leven ze wel goed, hebben ze een goed inkomen ?' Ze willen alles weten van zijn achtergrond. Moest die jongen je hand komen vragen, dan zeggen ze geef ons tijd dat we kunnen nadenken dat we via kennissen of burens van die jongen kunnen te weten komen of ze goed zijn. En dan mag je trouwen zonder problemen.

c. Familiehuwelijken

De rol van de familie bij het initiëren en beïnvloeden van de partner'keuze' is ook bestudeerd door Hortaçsu & Oral (1994). Zij kwamen er op uit dat individuen gehuwd op initiatief van de familie hun huwelijk vaker rechtvaardigen in termen van redenen buiten hun relatie. Deze koppels zouden ook minder onderlinge interactie hebben en een lager niveau van wederzijdse zelfonthulling binnen de relatie vergeleken met koppels die zelf initiatief namen om te huwen. Hortaçsu & Oral (1994) bekritiseren westers onderzoek waar te weinig aandacht uitgaat naar relaties tussen individuen en hun families, en te veel gefocust wordt op het 'kerngezin'. Zo wordt het sterke belang en de waarde verwaarloosd die in Turkije nog aan familiebanden gehecht wordt. Die ethnocentrisme-val (vooral gevaarlijk bij intercultureel onderzoek) werpt een ander licht op gemakkelde huwelijken. Zo bleek onder onze respondenten een aantal jonge vrouwen de betrokkenheid van ouders bij het huwelijk van hun kinderen op prijs te stellen. Eerder dan bemoeizucht zien ze dit als bezorgdheid. Bijgevolg kunnen familiehuwelijken (vooral met een zoon van een oom) ook positief bekeken worden, te weten dat gelijkaardige achtergronden, waarden en tradities een kleiner risico vormen op een mislukt huwelijk. Naast deze 'matching'criteria is het ook interessant na te gaan welke elementen meespelen bij het toekennen van een label, bv. wanneer is iemand 'goed'. I.c. het verwerven van een reputatie heeft veel te maken met sociale controle, die vooral door familie efficiënt wordt uitgeoefend.

- (1) Nu: Jawel, maar de ouders van een jongen, die willen dat ze met iemand trouwen van wie ze de achtergrond weten. Dus dat is meer familie. Dus ik denk dat de ouders dan zeggen: "ik heb nog uw nicht, ik wil dat je met haar trouwt" of zo. Omdat ze in de familie elkaar dan beter kennen, i.p.v. met een vreemde te trouwen, trouwen ze dan met familie. Dat verschilt ook van gezin tot gezin.
- T: Als je nu ziet dat een familie hier veel kennissen hebben, andere Turkse families. Gebeurt het dan ook dat jongens daar een meisje zoeken? Of worden jongens dan ook niet verliefd op meisjes van hier?
- B: Tegenwoordig gaat dat allemaal. Maakt eigenlijk niet uit.
- Nü: Het is vooral zo omdat hier, het zijn hier wel allemaal Turken, maar er zijn er van het Oosten van Turkije en van het Westen, en overal en die hebben allemaal andere tradities en zo. Da's ook moeilijk voor ons, ook al zijn we allemaal Turken, maar het is moeilijk om ons aan te passen zo... aan die andere traditie dan.
- M: Ja, Turkije is wel een groot land, dus in het Oosten heb je een heel andere cultuur, heel andere traditie, dus dan wil ze gewoon van dorpen vanwaar zij afkomen, toch iemand kiezen die... Zij of hij gaat toch uiteindelijk zijn of haar volledige leven met die persoon delen. Dus ze wou toch weten... zoals Nu zei, we kijken niet naar het meisje of de jongen zelf, maar zien hoe het eigenlijk met de familie zit. Daar moet ze ook veel van afweten.

Maar sociale controle is niet de enige reden waarom familiehuwelijken zo vaak voorkomen. Zo hebben de slechte economische omstandigheden in Turkije en de verwachtingen van de achtergebleven familie en vrienden ook hun invloed op het feit dat Turken in België vaak hun partnerkeuze richten op veelal verwante Turken uit Turkije i.p.v. in België. Verder worden huwelijken vaak geregeld met verwanten uit Turkije, omdat een huwelijk met iemand die al in België verblijft, één van de enige legale immigratiemogelijkheden is geworden. Frans onderzoek (Tribalat, 1995) geeft aan dat er onder de 'import'huwelijken (type 2 en 3) meer huwelijken met verwanten zijn, dan bij huwelijken gesloten in Turkije voorafgaand aan de emigratie (type 1). In Nederland werd 75% van de Turkse huwelijken gesloten met een importpartner (Esveldt e.a. 1995), waarbij het in een derde van de gevallen om een verwante ging, vergeleken met 20% verwantenhuwelijken in Turkije (Tunçbilek & Ulusoy, 1989). Een verklaring hiervoor is dat individuele belangen ondergeschikt zijn aan die van de familie (Esveldt e.a. 1995). Daar immigratie van economisch en sociaal belang is, worden huwelijken met verwanten beschouwd als een vorm van solidariteit en verantwoordelijkheidszin van de emigranten om hun naasten zo een betere toekomst te geven (Surkyn, 1993-3). De pioniers emigreerden dankzij de steun van hun familie en omringende gemeenschap, zodat het later hun beurt is om steun te bieden. Door dit systeem wordt wederzijdse afhankelijkheid in stand gehouden en wordt kettigmigratie een feit. En wordt de partner'keuze' enigszins gestuurd.

- (3) H: Bij ons mag je met je eigen familie trouwen, bv. een neef of een nicht, dat maakt niets uit, je mag met je eigen familie gaan trouwen. Bv. met diegene die het daar slecht hebben ofzo, ik zeg maar wat, maar diegene die het daar echt slecht hebben... dan zeggen die ouders tegen die jongen: 'Je kan beter één van onze eigen familie nemen dan dat je iemand van hier neemt, want die heeft het al goed.'
- R: Ja, dan is die dochter gered.
- H: Dat gaat dus alleen maar...
- F: ... om hun te verlossen.
- H: Ja, om hun te verlossen, daar gaat het eigenlijk om een beetje. Ik denk dat het daarover gaat. Om tenminste daar iemand uit te halen. En vooral in hun eigen familie dan. Dus diegene die ze daar halen dat is meestal achterfamilie, of een neef of een nicht, ik noem maar wat.
- F: Ik vind dat gewoon fout.

Huwen met verwanten kan ook een bescherming zijn tegen aanzoeken die louter gesteund zijn op de wil om naar het Westen te emigreren. Zo impliceert de familieband toch steeds een zekere controle. Om echter helemaal zeker te zijn van de goede bedoelingen bij een aanzoek, verkiezen sommige vrouwen naar Turkije te verhuizen i.p.v. hun man naar België te halen.

- (2) A: Zoals je zei: je gaat op vakantie en je gaat wettelijk trouwen enzo... bij mij is dat zo gebeurd dus... ik ben dus op vakantie geweest met mijn ma en mijn broertjes en ik ben ook alleen geweest enzo, en daar had ik die jongen gezien en daar ben ik toen op het einde van de tijd me met hem verloofd. Dan ben ik het volgende jaar teruggegaan, allé volgend jaar, zes maanden daarna, ben ik dan teruggevoerd. Toen zijn we wettelijk getrouwd. Maar eigenlijk toen ik me met hem verloofde, dat zat zo eigenlijk: ik was niet van plan van hem naar hier te brengen, hé, dat heb ik eigenlijk nooit gewild. Echt, ik was van plan om naar daar te gaan.
- T: Waarom? Omdat hij dan zou trouwen echt uit liefde en niet om naar hier te komen?
- A: Ja, ik wou dus naar daar gaan, ik wou bij hem gaan: hij had dus een huis en die had daar een zaak. Ja, wat wil je dan nog meer, als hij zijn geld al daar verdiende? Maar ik werkte toen nog niet, toen ik verloofd was. En ik ging terug en we zijn toen in de winter wettelijk getrouwd. En ik dacht in de zomer dan ga ik terug, hé, maar tegen de zomer dan had ik werk gevonden en bovenal: het was nog vast werk ook. Ja, wat doe je dan? Dan zit je ertussenin, hé. Want hem naar hier brengen dat wilde ik niet. Ik had hem opgebeld en ik zeg: 'Ja, ik heb werk gevonden en het is vast werk. Wat gaan we doen? Ik wil niet dat je naar hier komt.' Dat zei ik hem rechtuit. Dat is zo. En toen zei hij: 'Ja, als je echt wilt dat ik naar daar kom, dan kom ik pas. Anders kom ik niet.' Ja, die moet daar zijn zaak enzo ook laten anders.
- T: Was er een reden dat hij niet mocht komen van jou?
- A: Omdat ik gezegd had dat ik niet wou dat hij naar hier zou komen.
- T: Dus was er niet echt een reden?
- A: Ja, ik zei: Kom jij anders maar naar hier. Of anders kunnen we de verloving nog twee jaar verlengen, dan verdien ik zo ook wat meer, dan hebben we ook nog een beetje gespaard en dan ga ik. Maar zo was het niet, hij wou dus niet verlengen en dan heb ik gezegd: Kom jij dan maar naar hier, maar ik wil niet dat je komt. En daarna is hij dan toch gekomen.

Daar het huwelijk misbruikt kan worden voor immigratie, veronderstelt De Vries (1988) o.a. dat sancties zoals sociale isolatie door de familieleden het meest efficiënt is tegen wangedrag als bv. het laten zitten van vrouw (en kinderen) nadat een verblijfsvergunning verkregen is⁵.

- (7) T: Krijg je meer aanzoeken in Turkije dan hier?
- H: Hier krijg je ook wel aanzoeken, maar niet veel. Maar daar: elke dag komt er iemand aan je deur hé. Maar da's om naar hier te komen, hé. Omdat ze daar...
- N: Geen werk hebben.
- H: Allé ja, sommigen hebben daar een goed leven, maar in Turkije je weet dat hé, de werktoestand is niet zo goed. Dus zij hebben één ding: ook ben je heel lelijk, ook al ben je gehandicapt, toch willen ze altijd proberen. Echt, ook al ben je echt gehandicapt, hé, maar niet zo overdreven gehandicapt, hé, maar je hebt bv. geen hand meer ofzo, toch gaan ze je hand komen vragen om te proberen van naar hier te kunnen komen. Die denken daaraan... elke dag staat er iemand aan je deur... je loopt op straat en je wordt lastig gevallen door een jongen. Hier word je niet lastig gevallen door een Turkse jongen, of hij moet je per se graag zien dat hij je altijd lastig valt. Maar daar: iedereen valt je lastig.

⁵ However Timmerman (1996) showed that marrying a relative isn't always a guarantee for a successful marriage, giving the example of a girl who was dumped by her nephew from Turkey after two years of marriage. This is the term after which she wasn't of any use for him anymore, since two years of marriage is just long enough for an immigrant to receive a permit for residence.

Een laatste argument dat hier wordt aangebracht om een verwante te huwen, is dat men in dat geval toch alvast de achtergrond kent van de aanstaande. Dit is een belangrijk aspect gegeven de onmogelijkheid om iemand van het andere geslacht persoonlijk te leren kennen voor het huwelijk. Door de achtergrond te kennen kunnen onprettige verrassingen vermeden worden. Een blik op de volgende tabel toont inderdaad aan dat 30 percent van alle vrouwen hun aanstaande man slechts twee maanden kende voor ze er mee huwden. Dit cijfer daalt tot bijna 20 percent voor de tweede generatie (gesocialiseerd in België) maar het klimt to bijna 40 percent voor hun leeftijdsgenoten die opgegroeid en gesocialiseerd zijn in Turkije.

Leeftijd (in jaren)	17-29 jaar oud			30-39	+ 40	+ 15	+ 15	ALLE
	0-9	10-14	+15					
Vrouwen die hun bruidegom minstens 2 maanden kenden voor hun huwelijk	37%	36%	23%	19%	39%	27%	31%	30%

Tabel 3: Indicatoren van huwelijk en vorm van partnerkeuze van Turkse vrouwen in Vlaanderen en Brussel (1991-1992) (bron: Lesthaeghe & Surkyn, 1995)

Dit betekent dat vooral de ‘import’bruiden voorwerp kunnen zijn van mogelijk onaangename verrassingen, daar het niet voor de hand ligt dat men iemand goed persoonlijk kent na twee maanden (Lesthaeghe & Surkyn 1995). Uit de survey blijkt verder (Surkyn, 1993-6) dat drie kwart van alle Turkse vrouwen in België gehuwd is voor hun 22ste, waar drie kwart van de tweede generatie (gesocialiseerd in België) gehuwd is voor hun 24ste en drie kwart van de ‘import’bruiden (recent geïmmigreerd via huwelijk) gehuwd is voor hun 21ste. deze laatste categorie is dus jonger gehuwd dan hun leeftijdsgenoten die in België opgroeiden. Te weten dat jonge meisjes minder serieus worden genomen, houdt ook in dat ze gemakkelijker te beïnvloeden zijn. Op jongere leeftijd ervaren vrouwen trouwens ook meer druk om te huwen.

(6) S: Ja, je zal zeker last krijgen van je omgeving, denk ik. Maar dat hangt van je eigen persoon af.
 G: Ik trek me er niets van aan.
 S: Nee, jij trekt je er niets van aan, maar je zal wel last krijgen. Ze zullen toch dikwijls tegen je zeggen van: ‘Ocharme, ze vindt geen jongen of ze vindt geen man.’
 P: Ofwel: ‘Er mankeert iets met dat meisje.’ Ze vinden altijd iets.
 Z: Het is altijd direct of indirect dat je zal onderdrukt worden.
 G: Elke week een andere ! Dan kunnen ze niets zeggen tegen mij.
 P: Als je niet trouwt, dus je zit zo voorbij een bepaalde leeftijd zo rond de 20, dan zeggen ze altijd: ‘Het is tijd om te trouwen.’ En als je dat niet wilt of je wilt studeren of zo, dan zeggen ze vanalles. Maar als je één keer boven de 20 begint te geraken, dan zien ze bv. als S... nu in haar omgeving kunnen ze dat niet zeggen want ze kennen haar, ze weten wat voor werk ze doet en met wie ze omgaat en zo en welke vriendenkring dat ze heeft... Maar er zijn mensen die kunnen zeggen: ‘Hé, met dat meisje scheelt iets, anders zou ze al lang getrouwd geweest zijn !’ En als het dat niet is dan vinden ze wel iets anders. Turkse mensen hebben dingen genoeg om te vertellen. Die zijn daar gespecialiseerd in.

Sommigen menen dat er meisjes zijn die zo snel mogelijk willen huwen om te ontsnappen aan de verstikkende controle waaraan elk meisje onderhevig is vanaf haar puberteit tot ze huwt. Dit heeft te maken met de familie-eer en het aanzien die erg belangrijk zijn binnen de Turkse gemeenschap. Daarbij komt dat de verantwoordelijkheid van de ouders afvalt zodra hun dochter huwt, daar ze van dan af aan deel uitmaakt van de schoonfamilie (Janssens, 1993-5). Hoe traditioneler mensen zijn, hoe meer ze geven om roddel en sociale controle. Zo stelde een respondente: ‘Ik heb moderne ouders, dus ik kan doen wat ik wil’. Het huwelijk mag dan soms wel beschouwd worden als een middel om te ontsnappen aan de soms strenge sociale controle⁶ vanuit een traditionele omgeving. Een reden om daarentegen een huwelijk uit te stellen is dat men de ware Jacob nog niet heeft ontmoet. Zo stellen meisjes soms nogal hoge eisen aan een kandidaat, al ervaren ze anderzijds toch ook druk om toch te huwen.

⁶ This reason is also mentioned in NALBANTOGLU (1985).

- (6) Z: Da's een moeilijke vraag. Als ik een voorbeeld zou geven over mij... Ik ben dus van een vrij modern gezin uit Turkije. Als je vergelijkt met een gezin hier in België is dat heel moeilijk. Turkije is heel groot, één stad is bijna zo groot als heel België, zo moet je dat denken. En ik heb moderne ouders: ik mag van alles doen. Als ik vroeger zou getrouwd zijn... ik mag bv. niets doen thuis van mijn ouders (in het huishouden) en gaan trouwen is voor de meeste mensen een toevlucht naar een vrijheid, weet je.
- T: Dus het was gewoon nog niet 'nodig' om te trouwen voor jou ?
- Z: Nee, ik heb mijn prins nog niet gevonden !
- S: Op een wit paard ! Ik ben 28 en ik ben ook nog niet getrouwd. De reden was eigenlijk zoals Z ook zegt. Mijn ouders die komen van een dorp, maar ik heb nog 6 andere broers en zussen. Bij die is het heel anders gegaan, maar ik moest er altijd wel voor vechten om niet te gaan trouwen. Ze komen je dus vragen en ik heb dus altijd nee gezegd omdat ik een bepaald doel had in mijn leven. En ik zou ook zeggen, ik heb ook nog geen jongen gevonden die echt bij mij past, anders was ik misschien al lang getrouwd... maar tot nu toe niet.
- T: Maar de druk van thuis is er wel om te trouwen ?
- S: Nee. Toen ik 20 was wel. Dat heeft een paar jaar geduurd en daarna hebben ze gezien dat ik te opstandig ben en toen hebben ze gezegd: 'Je doet maar wat je wilt'.
- T: Zijn je broers en zussen ouder of jonger dan jij ?
- S: Ouder, behalve één zusje van 19 jaar die getrouwd is. Ik ben er dus 28 en ik ben nog niet getrouwd.

Anderen menen dat de sterke van iemands karakter doorslaggevend is om een huwelijk af te houden, veeleer dan bv. de opvoeding van thuis uit, daar broers en zussen vaak niet aan de druk om te huwen kunnen weerstaan.

- (6) P: Weet je wat ik denk ? Ik denk dat meisjes van tegenwoordig ook slim zijn geworden. Ja, da's echt waar ! Die zijn slim geworden, die weten nu als ze naar school gaan, krijgen ze meer lessen over als je getrouwd bent, hoe je moet scheiden, bv. waar ze terecht kunnen, wat ze kunnen doen. vroeger was dat niet zo. Op school leerden ze gewoon de lessen, maar zo diep denk je dan nog niet na. Maar nu krijg je over alles, hoe het gaat, hoe het leven in elkaar zit, dus ik denk dat de meisjes ook hun kopje gebruiken: 'Als we vroeg trouwen, wat hebben we dan gehad aan onze jeugd ? Niets !' Thuiszitten, kinderen, ofwel werken of ene van Turkije brengen: vrouw moet thuisblijven en man moet gaan werken, of hij blijft thuis en vrouw moet gaan werken. Ik denk dat het veel te maken heeft met het feit dat meisjes slim zijn geworden.

Alle geïnterviewde vrijgezellen verklaarden zich blij nog niet gehuwd te zijn, daar ze eerst andere doelen wilden bereiken, wat impliceert dat huwen volgens hen beperkingen inhoudt.

- (6) H1: Heel lang heb ik niet gestudeerd: ik heb gestudeerd tot m'n 18de. Ik heb niet langer gestudeerd, dus ik kon trouwen op mijn 19de als ik wou. Dus dat is de reden niet: studeren was niet de reden bij mij.
- H2: En misschien de omgeving, zou dat er ook niet mee te maken hebben, bv. dat je werkt en dat je mensen leert kennen die ook leven op een andere manier en zo, of dat je werk hebt en je een ander soort leven leidt ?
- Z: Ik denk van wel.
- S: Ik denk van niet. Voor mij is karakter heel belangrijk: sommige meisjes houden het niet vol omdat er op een bepaalde leeftijd heel veel druk is, zo rond de leeftijd van 20, 21 en heel veel meisjes zeggen toe. Ze houden het eigenlijk niet vol om te zeggen van: 'Nee, ik wil het nu niet, ik wil later en ik wil m'n partner zelf kiezen en ik wil iets bereiken in m'n leven, ik wil dingen graag doen die ik niet kan doen als ik getrouwd ben.' En zo zijn er gewoon heel weinig meisjes die dat volhouden. Wij wel, wij durven wel nee zeggen en wij zijn opstandig en wij zeggen van: 'Wij kiezen voor ons leven en niet de anderen'.
- Z: Ja. Dat hangt ook heel veel van de omgeving af. Ik kan bv. geen vergelijking maken, voor mij is dat heel moeilijk. Turkije is een groot land: je kan niet zeggen dat de Turkse mensen nu één cultuur hebben, je kan niet zeggen: 'Dat is de cultuur van Turkse mensen, zo wordt dat gedaan', dat kan je nooit zeggen. Daarom is dat echt heel moeilijk. Bv. voor mijn omgeving kunnen ze dat niet zeggen dat ik thuis gebleven ben, zagezegd. Maar hier zullen ze dat zeker zeggen. Maar ik heb helemaal geen contact met de mensen die hier wonen. Die zijn echt voor 20 jaar naar hier gekomen en zo zijn ze hier gebleven: geïsoleerd. Als ze dus nu naar Turkije gaan dan zijn ze echt gechoqueerd omdat ze niet kunnen geloven dat Turkije zo vooruit gegaan is.
- T: Je vergelijkt dat met je ervaring die je daar hebt opgedaan, omdat je daar bent opgegroeid ?
- H1: Voor haar is dat echt anders omdat ze daar is opgegroeid.
- Z: Ja, voor mij is dat echt anders.
- S: We merken dat ook als we naar Turkije gaan: er zijn dus heel veel jongeren die iets in de 30 zijn, die niet getrouwd zijn, hé. Het is niet dat daar allemaal lelijke jongens of lelijke meisjes zijn, nee.
- H1: Ze kiezen er voor, hé, voor lang te wachten.
- Z: Het is eigenlijk nog meer om financiële redenen, dat ze wachten.
- S: Nu tegen mij zeggen ze wel van: 'Allé S, nu heb je nog kans'. Vroeger was dat van 'Nu heb je kans', nu zeggen ze: 'Je hebt nog kans, maar als je nog een klein beetje wacht, hé, dan heb je geen kans meer en dan ga je met een man trouwen, die getrouwd geweest is en die kinderen heeft !'

Sommigen wensen eerst hun opleiding af te maken, waar andere hun vrijgezellenbestaan veeleer aan hun werkomgeving toewijzen. Toch hecht niet iedereen zoveel belang aan de omgeving. Zo wordt de Turkse gemeenschap als ouderwets bestempeld in haar reacties op huwelijksuitstel, terwijl in Turkije toch al veel jongeren hun huwelijk uitstellen om financiële redenen. Ook al wordt het uiterlijk niet echt als doorslaggevend genoemd, toch zijn er romantische verhalen over hun 'prins'. Daarbij speelt het feit dat men niet echt iemand kan leren kennen, in het voordeel van oppervlakkige uiterlijke criteria zoals schoonheid.

d. Elkaar Leren Kennen

Totnogtoe sprak het kennen van iemands achtergrond in het voordeel om iemand als partner te nemen met het oog op conflictvermijding. Maar daar informatie ook negatief kan zijn, kan een onbekende Turk uit Turkije zoveel aantrekkelijker lijken...

- (5) B: Ja, dat versta ik ook niet. Ik praat daarover met mijn ouders: 'Waarom zijn de jongens hier niet goed?' 'Ja, die zijn gedrogeerd' en ik weet niet wat allemaal... Je hebt geen fatsoenlijke jongens, vind ik. En de jongens die doen juist het omgekeerde: zij gaan een meisje van ginderachter zoeken.
 H: Weet je wat het ook is, we hebben dat eens besproken met de jongens van hier en die zeiden dat de meisjes van hier met de jongens van hier gaan. Een keer met die en een keer met een ander en die jongens die weten dat. En later als ze een meisje kiezen, dan kunnen ze er niet tegen dat een vriend of een andere jongen weet dat die met een ander is geweest... En ik zou dat dus ook niet kunnen verdragen.
 A: Hoe bedoel je ?
 H: Kijk, als zij met een andere jongen is geweest, en ik ken die jongen en later trouw ik met haar, dan zou ik niet kunnen verdragen dat ik weet dat ze vroeger met elkaar zijn geweest.

Ook de romantiek werkt een huwelijk met een onbekende Turk in de hand: op vakantie in Turkije overheersen de charmes en wordt men gemakkelijker verliefd. En vanop zo'n afstand is het quasi onmogelijk iemands achtergrond na te gaan -voor zover men daar tenminste behoefte aan voelt: het is veel eenvoudiger verliefd te worden, soms zelfs slechts op een foto.

- (5) T: Vinden jullie het belangrijk om je toekomstige minstens enkele maanden te kennen voor je ermee trouwt ?
 Zouden jullie het erg vinden als jullie ouders een man zouden kiezen in jouw plaats ?
 D: Misschien dat je hem dan beter kent, na een paar maanden. Ik kende mijn man niet op voorhand.
 B: Bij mij was het een vakantieliefde.
 T: Hoe heb je hem leren kennen ?
 D: Zijn zus kwam langs en vroeg het aan mij. Ze had zijn foto meegebracht...
 H: Zo is dat gebeurd.
 B: Ik ben nu 8 maanden getrouwd. Mijn man is van Duitsland. Hij was nogal... hoe moet ik dat zeggen...
 H: Je had geen relatie met hem op voorhand ?
 B: Toch wel, ik kende hem al enkele jaren... het was een vakantieliefde. Ik wou hem echt.
 T: Wat vond je zo speciaal aan hem ?
 B: Hij was mijn droomprins. We konden goed opschieten. Hij is mijn type en hij heeft bijna hetzelfde karakter.
 T: Dus je kende hem redelijk goed voor je met hem trouwde ?
 B: Ja, ik kende hem al een paar jaar. Niet dat ik hem constant zag maar we zagen elkaar elk jaar in de vakantie.
 T: En kende jij je man, behalve van zijn foto ?
 D: Nee, ik kende hem verder niet.
 T: Vond je het niet belangrijk om hem te leren kennen ?
 D: Wel, toen ik zijn foto zag werd ik verliefd. Ja, gewoon verliefd, zo maar. Ik kende hem niet.

Naast de romantiek van vakantieliefdes zou er bovendien meer 'keuze' zijn in Turkije. Een bijkomende reden om een onbekende Turk van Turkije te huwen, is precies dat informatie over iemands achtergrond ontbreekt, wat soms beter is dan te weten dat iemand met bepaalde meisjes geweest is, immers: 'Wat niet weet, niet deert'...

- (4) P: Maar je hebt ook vakantieliefde... als je iemand ziet: ooh !
 H1: Dan gaat dat gemakkelijker ook, hé.
 P: Ja, je hebt er contact mee in een jaar of in twee jaar...
 S: Ook meer keuze, hé.
 P: Daar kan je kiezen wie je wil.

- (4) H1: Ja, maar ik begrijp ze wel... Dus, ergens vind ik dat ook. Dat komt tenminste zo over bij ons: mannen uit Turkije zijn gedisciplineerd, die hebben altijd een opleiding... allé, meestal dan, toch het merendeel, zal ik maar zeggen, vergeleken met hier. En dat komt ons aantrekkelijker over, denk ik. Maar dat wil niet zeggen dat ze altijd beter zijn dan die van hier, maar...
S: 't Is ook zo van: wij kennen de jongeren van hier, en die van daar niet. En als we op vakantie gaan, dan zien we de jongeren daar en we denken dan dat ze dan eigenlijk...? 't Is ook zo. Ze zijn anders tegenover meisjes dan dat Turkse jongens hier (in België) tegenover de meisjes zijn.

Onze respondenten vallen soms terug op stereotypen van Turkse jongens (gedisciplineerd, hooggeschoold) hoewel ze deze beelden nooit aan de werkelijkheid getoetst hebben. Dit kan ook niet echt, gegeven de onmogelijkheid om veel contact te hebben met het andere geslacht. Het impliceert echter dat er tegenstrijdige ideeën naar voor komen in de interviews: waar de ene een positief beeld schetst van jongens in Turkije, zegt de andere het tegenovergestelde...

- (4) T: Kan je op vakantie dan iemand goed leren kennen ?
P: Je leert die niet kennen. Je leert die helemaal niet kennen. Alleen door te babbelen: Hoe is 't ?
H1: Je wordt alleen verliefd, dat wel, maar niet leren kennen.
P: Da's abnormaal als iemand zegt: 'Ik ken hem goed'. Dat kan niet, want jij zit hier en hij zit daar.
H1: Dat kan niet.
S: En meestal is dat de twee of drie laatste dagen...
P: Je ziet niet wat hij doet en hij ziet niet wat jij doet. Da's heel anders. Gewoon onder de vakantie zie je die...
H1: Of je belt eens of je schrijft eens.
P: Je leert een jongen kennen, en voor dat je er echt goed mee begint te babbelen is de vakantie al om.
T: Maar toch wordt dat dan de toekomstige partner van die meisjes ?
P: Niet altijd.
H1: Nee, niet altijd.
H2: Maar ik denk ook dat het afhankelijk is of je die persoon de eerste keer ziet en achteraf direct daarmee een relatie aangaat, of dat je jaren met dezelfde persoon contact hebt: dan leer je die wel kennen. Dan gaat dat anders lopen, niet één zomaar.
P: Over de telefoon leer je die niet kennen !

Eén groep verkoos Turken van Turkije omdat die permissiever zouden zijn. Dat dit door sociale controle⁷ kan veranderen, telt evenwel niet bij de beeldvorming van de ware Jacob.

- (7) H: Maar hij denkt zo anders dan de mannen die hier wonen. Een man, een jongen als mijn schoonbroer zal ik hier in Gent nooit kunnen vinden. Dat denk ik toch. Eéntje die zo denkt... hij laat haar alles toe. Hij trekt ook zijn grenzen, maar hij is vrijer dan sommige Turkse mannen hier. En zij verstaat dat.

Daar het niet gemakkelijk is iemand echt te leren kennen waarmee men samen opgroeide hier en nog minder iemand op vakantie in Turkije blijkt de indirecte informatie toch onontbeerlijk.

- (4) T: Waarom huwen ze bv. in Gent met jongeren uit Emirdag ? Voor hen is dat 'omdat we die beter kennen, dat is ons dorp, dat gaat minder verschillen met andere streken. Dan is er minder discussie over de bruidsschat...'
P: Ja, maar dat is dan familiehuwelijk: de zoon van de nonkel met...
H1: Nee, ik denk dat ze daarmee bedoelen zo van: Ik ben 'Eskisehirli' en ik vind dat ook gemakkelijker met iemand te trouwen die ook 'Eskisehirli' is. Want onze...
S: ... tradities...
H1: ... tradities van onze streek zelf die kloppen helemaal, die komen helemaal overeen, want Turkije is groot en je hebt verschillende tradities in Turkije: in elke streek heb je bepaalde leefgewoontes en... stel dat S uit het Oosten van Turkije is en ik van het Westen, dat kan heel sterk verschillen ons gedrag, onze gewoontes...
S: Opvoeding !
H1: ... opvoeding, en daardoor dat ze zeggen misschien van... dan bedoelen ze denk ik: 'We kennen die beter, omdat die van onze streek komt.' Maar dat wil niet zeggen dat ze die persoonlijk kennen, maar da's algemeen, zo ongeveer. Maar hier, de jongeren die we hier zien, we kennen die bij naam of van te zien tenminste, maar als je in Turkije een jongen ziet, die heb je nooit gezien, je ziet die en ja, je wordt verliefd of je maakt kennis... Dan weet je eigenlijk niet veel: je ziet alleen hoe die overkomt maar niet hoe die is. En hier weet je dat ongeveer wel. Ook als je die zelf niet kent, van horen hier en daar, dan hoor je tenminste die is dit of die is zo.

⁷ Sociale controle wordt wel meer als een probleem gedefinieerd binnen de Turkse gemeenschap in België. Als bv. een man commentaar krijgt van zijn vrienden op zijn toegeeflijkheid, kan hij z'n houding wijzigen om niet langer het mikpunt te zijn van spot. Meer over deze materie is te vinden in: CALLAERTS (1995).

Je toekomstige echt leren kennen voor je ermee huwt, blijkt typisch ‘westers’, iets wat niet is weggelegd voor Turkse jongeren. Huwen met een partner van dezelfde streek of de eigen familie is echter niet per definitie ‘conformistisch’: het is ook een manier om conflicten te vermijden, daar tenminste de tradities overeenstemmen in zulke situaties.

- (4) S: Ik denk dat het bij Belgen helemaal anders is. Die nemen een beslissing nadat ze eigenlijk echt zeker zijn van zichzelf en zeggen van ‘Oké, ik ga met hem trouwen’. Die hebben die keuze en die zijn dat gewoon. Maar zijn dat niet anders gewoon dan op deze manier. Voor ons is het nemen van een beslissing heel anders, bv. door op vakantie te gaan als je een jongen ziet die je heel goed aanstaat, door te bellen enzo... en dan neem je zo’n beslissing en je moet er tevreden mee zijn en dat accepteren... Je kan bv. nooit zeggen van ik wil eerst samenwonen met die persoon, of...
H1: ... jarenlang daarmee uitgaan eerst en hem leren kennen...
S: Dat gaat dus niet.
H1: Dat is bij ons een verre gedachte.
P: Weet je, als je met iemand trouwt uit Turkije, of het nu een jongen of een meisje is, da’s gokken. Ofwel ga je gelukkig worden, ofwel word je ongelukkig. Eén van de twee. Je hebt geen andere keuze.
H2: Ik denk dat je dat ook met iemand van hier kan hebben eigenlijk...
H1: Da’s bij alles, ja.
P: Ja, maar iemand van hier, als ik een jongen van hier heb, ik ken die nog niet, en ik heb die een paar keer gezien, en ik denk in mezelf ‘oh, die staat me wel aan’, dan kan ik bij jou terecht komen en vragen... niet dat ik die graag zie ofzo, maar ik kan vragen of je die jongen kent, wie dat is. En dat kan ik bij iedereen vragen...
H1: Meer te weten komen, ja...
P: En zo hoor je heel veel en dan moet je voor jezelf een beslissing nemen, vind ik. Ofwel is dat een goede, ofwel is dat een slechte.
H2: Maar soms weet je ook niet... ik denk dat je dat pas eigenlijk ziet als je onder één dak gaat wonen: van buiten zien of uitgaan is altijd plezieriger dan samenwonen. Dan begint de echte realiteit eigenlijk.
T: Bestaat die mogelijkheid ?
H2: Nee.
P: Eén mogelijkheid bestaat: bellen !
S: Nee, ze bedoelt van samenwonen.
P: Nee, ik zeg het toch: bellen, praten... Je kan niet zeggen: ‘Ik ga nu samenwonen’ of ‘We gaan eens op stap’ enzo. Da’s heel zelden.
H1: Misschien binnen tien jaar zal dat iets worden. Maar het is nu een taboe. Dat kan niet. Moest er een Turks meisje hier in de omgeving zijn die zegt van ‘ik ga samenwonen met een jongen’, dat zou toch een taboe zijn. Daar ben ik zeker van.
S: Dan zul je wel uitgesloten worden.

De meeste vrouwen zijn zich bewust van de beperkte mogelijkheden om hun toekomstige goed te leren kennen voor hun huwelijk: bv. samenwonen voor het huwelijk blijft een taboe daar dit de familie-eer in het gedrang zou brengen.

- (1) B: Niet alle jongens. Je hebt ook verslaafde jongens in Turkije, en je hebt ook brave jongens hier.
Nü: Bijvoorbeeld mijn man. Dat is heel wat anders dan de jongens in Turkije.
T: In welke zin dan ?
Nü: Ja, bv. hij gaat niet naar café of zo. Maar als ik met iemand van Turkije had getrouwd, bv. van mijn eigen dorp, dan gaat elke jongen vanaf zijn twaalfde al naar café, die roken en drinken.
T: Kan je dan eigenlijk stellen dat jongens hier anders zijn dan in Turkije of hangt het er van af ?
Nu: Ik vind dat hangt van jongen tot jongen af. Je hebt ook moderne jongens maar ook gewone jongens. Ik denk wel dat er een verschil is tussen een jongen die van een dorp komt en een jongen die vanuit een stad komt. Een jongen van de stad die naar hier komt, past zich gemakkelijker aan dan een jongen die van een dorp komt.
B: Dat is niet waar: dat vind ik niet. Ik vind dat die ongeveer hetzelfde zijn tegenwoordig. misschien 5, 6 jaar geleden niet, maar tegenwoordig is dat allemaal hetzelfde ongeveer; dorp of stad dat maakt niets uit, die passen zich allemaal aan. Vind ik toch.
Nu: Het is toch moeilijker, vind ik.
B: Moeilijk ja, maar het is voor iemand die van de stad naar hier komt ook moeilijk.
Nü: Voor de jongens, die passen zich hier gemakkelijk aan, maar de meisjes niet die van Turkije komen, denk ik. Voor hun is het veel moeilijker. Want zij zijn in Turkije vrij en dan komen ze hier en trouwen en dan blijven ze thuis gewoon zitten.
B: Ja, zij zijn de slachtoffers, de mannen niet. De meisjes wel.

Alle respondenten zijn het verder eens dat jongens meer vrijheid hebben om te experimenteren met relaties, waar meisjes het veel moeilijker hebben om zich later aan te passen (zij moeten zich aanpassen aan de jongens). Hier worden meisjes zelfs 'slachtoffers' genoemd, iets waarop we meteen verder ingaan.

e. Over Slaven, Sloven en Feeksen

Meisjes worden veel kwetsbaarder geacht inzake hun reputatie en eer. Maagdelijkheid bv. is geen persoonlijke kwestie maar iets dat de hele familie aangaat⁸. Een aangetaste reputatie drukt de huwelijkskansen en maakt het zelfs onmogelijk hier een geschikte partner te vinden. Dan rest soms enkel de mogelijkheid een huwelijk te regelen met een Turk van Turkije.

- (4) S: Ik denk ook van... als we hier kijken, de laatste twee jaar niet, ik vind dat het de laatste twee jaar ferm veranderd is, maar tot dan eigenlijk dat heel veel Turkse jongens van hier gaan trouwen in Turkije. De ouders die willen dat ook graag omdat de meisjes hier anders zijn opgevoed, die zijn...
H1: ... vrijer.
S: Die zijn vrijer en opstandiger en die zullen dus nooit een dienstmeid gaan spelen voor de ouders van de jongen. En dat willen die ouders juist wel. En dus zijn de meeste jongens hier niet opstandig, die zeggen van: 'Oké, ik zal maar naar mijn ouders luisteren, ik zal maar trouwen met een meisje van daar...' En dat meisje kent dus niets van die jongen. En zo hebben we veel gevallen, hé H1 ? Zo van jongens die drugs gebruiken hier, er zal dus nooit een meisje van hier met hem uitgaan of gaan trouwen. Maar een meisje uit Turkije...
H1: ... die weet dat dus niet. Da's gemakkelijker dan, hé. Die kunnen ze dat verdoezelen, ja.
S: Die weten dat niet. En als die meisjes dan hier komen... Och arme.
H1: Dan pas komen ze er achter, hé.
S: Ik heb echt medelijden met die meisjes: die zijn zo afhankelijk van de ouders van die jongen enzo. En dan kunnen die ouders en die jongen alles doen hé, met dat meisje. Die moet wel luisteren !

Anderzijds gaan 'wanhopige' ouders bv. wiens zoon verslaafd is of een Belgische vriendin heeft, soms op zoek naar een bruid in Turkije, doorgaans van het Turkse platteland. Vooral dochters van arme families zijn het kwetsbaarst en een gemakkelijk slachtoffer: ze worden sneller uitgehuwelijkt en komen vlugger terecht in een afhankelijke situatie waarin ze soms misbruikt worden door de hele schoonfamilie in België (bv. verslaafde man, overspelige man) daar de eigen familie en vrienden te ver weg zijn om een oogje in het zeil te houden in België.

- (4) H1: Meestal, maar in het begin altijd. Daarna gaan ze wel apart wonen. In het begin is het toch altijd meestal dat ze vinden van: die zal heel vreemd zijn, die zal zich niet kunnen redden, dus is dat goed dat die eventjes inwoont en daarna gaan ze dan wel apart wonen. Maar dan hebben ze die... Dat meisje wordt dan heel sociaal.
P: Dat meisje wordt dan veel verstandiger, die ziet hoe dat de andere mensen leven, die maakt vrienden, hé.
S: Maar die is toch afhankelijk, hé, P.
H1: Ja, die blijft sociaal (nvdr: sociaal geïsoleerd) dan, die blijft afhankelijk van de ouders en van haar man.
H2: Zeker omdat ze de taal eigenlijk niet kennen. Ofwel geen kennissen hebben en dan...
H1: Ja, zeker de taal al.
S: Meestal hebben ze ook geen kennissen, of hebben ze geen familie hier.
H2: Meestal wordt er ook iemand gekozen die geen familie heeft eigenlijk.
S: Daarvoor wordt ook veel gezegd dat heel veel Turkse mannen vreemd gaan.
T: Hoe bedoel je ?
S: Dat bv. zelfs Turkse jongens die pas getrouwd zijn, of getrouwde Turkse mannen hier een vriendin hebben.
T: Hier in België ? Omdat hun vrouw dat niet weet ?
H1: Ja, die kan dat niet onderzoeken, hé. Die zou niet weten waar en hoe te vragen, dus...

De zwakke positie van de 'import'bruid werd zelfs expliciet genoemd als reden voor een jongen (en zijn ouders) om een bruid te halen uit Turkije daar zij verondersteld is onderdanig te zijn aan haar man en schoonfamilie. Behalve louter financiële redenen, zorgt ook de virilocale traditie ervoor dat een pas gehuwd koppel niet meteen gaat alleen wonen, de situatie van het inwonen bij de schoonfamilie, versterkt de afhankelijke positie van de bruid, waarbij ze vaak moeilijk beslissingen kan nemen over haar leven en dat van haar kinderen.

⁸ A whole family can suffer sanctions due to a ruined reputation, cfr. Nalbantoglu (1985), De Vries (1988)...

Dit is volgens onze respondenten minder zo met Turkse meisjes opgegroeid in België, daar zij mondiger zijn en zich minder laten doen, als ze al willen inwonen bij hun schoonfamilie.

- (3) H: Ik wou nog één ding zeggen. De mensen die hier wonen, die hebben kinderen hé, die zijn dan groot en die willen trouwen. Maar sommige ouders die denken nog steeds van: 'Als ik mijn zoon laat trouwen, dan wil ik mijn schoondochter bij mij hebben, 'dus in hetzelfde huis' en dat die gehoorzaamt.' En meestal, ik zeg niet altijd, hé, maar meestal gaat het eigenlijk om jongeren die hier niet echt gehoorzamen. Die willen...
F: ... vrij zijn.
H: Die willen hun eigen huis, die willen hun eigen auto, die willen weggaan wanneer en die willen terugkomen wanneer ze willen. En dat willen sommige ouders niet. Die willen dat niet en daarom laten ze die met een jongere uit Turkije huwen, omdat die...
F: Omdat ze geen andere keuze hebben.
H: Die kan niet weg, die kent de taal niet, die moet dan maar gehoorzamen. Die kan niets anders eigenlijk.

Turkse jongens in België blijken andere motivaties te hebben om een partner uit Turkije te halen dan hun vrouwelijke tegenhangers hier. Zo zouden meisjes door hun man uit Turkije te importeren niet of slechts tijdelijk in Turkije hoeven in te wonen bij haar schoonfamilie, want de bedoeling is toch uiteindelijk zich in Europa te vestigen. Dit betekent dus een breuk met de virilocale traditie waarbij de afhankelijkheid wordt omgedraaid: daar de vrouw in kwestie is opgegroeid in België, de taal spreekt en haar plan hier kan trekken, is zij het die haar man wegwijs maakt in een nieuwe cultuur in een vreemd land. Jongens daarentegen die hun bruid uit Turkije halen, hebben nog meer controle over hun vrouw, zodat zij nog afhankelijker wordt dan klassiek reeds het geval is. Zulke situaties lenen zich dan ook meer tot misbruik, vooral als de bruid thuis gehouden wordt door haar schoonfamilie, waarbij ze doorgaans inwoont. Al bestaan er ongetwijfeld ook lieve schoonmoeders, de ondergeschikte positie van de bruid veroorzaakt vaak een gevoel van machteloosheid over haarzelf en haar kinderen.

- (8) H: Toen we nog samenwoonden (met schoonouders), toen was onze kleine twee of drie jaar. En die wilde naar de wc en we hadden net ontbeten, ik was nog aan het ontbijten. Mijn man die was al klaar en die ging op de bank zitten, en mijn kleine die wilde opeens naar de wc en ik zeg tegen mijn man: 'Wil jij die naar de wc brengen?' En mijn man staat op en brengt die naar de wc. En mijn schoonouders die zeiden: 'In mijn huis wil ik niet dat mijn zoon zijn kind verzorgt.' Dat zeiden ze in mijn gezicht. En ik zei: 'Dat is toch ook zijn kind? Bij mij ligt dat heel anders, dat moet hij altijd doen, als hij met mij wilt samenleven. Ik vind het altijd goed als hij het kind naar de wc brengt. Daarover moet niemand iets zeggen.'
T: Hoe reageerden ze dan?
H: Die vonden dat raar omdat ze nooit zelf zoiets hadden gedaan. Maar dat komt eigenlijk hard aan. Het is toch ook zijn kind! Wat is daar nu verkeerd aan als hij zijn kind naar de wc brengt?
R: Dat is niet alleen bij hen, dat is bij de meeste zo geweest.
H: Als iemand vraagt: 'Wil je mijn kind even naar de wc brengen?' Dan doe ik dat toch ook? Dan denk ik ook niet 'dat is zijn kind en die moet dat doen', nee, ik doe het. Daar maak ik geen punt van. Maar als je het voor het eerst hoort, dan komt dat hard aan. Zie je, bij mijn ouders heb ik echt een heel ander leven gehad dan bij mijn schoonouders. Daar zit gewoon een muur tussen en die muur zal nooit breken, dat heb ik altijd gezegd.

Deze verschillende motivaties van mannen versus vrouwen om een partner te importeren, werden door Lievens (1997) aangevuld met een verschillend profiel: mannelijke 'importeurs' zijn traditioneler (lager opleidingsniveau, jonger gehuwd), dan vrouwelijke 'importeurs' die een tegengesteld profiel vertonen (hoger opleidingsniveau, gehuwd op oudere leeftijd). Deze emancipatorische houding achten sommige respondenten noodzakelijk, daar meisjes minder vrij zijn dan jongens -al zouden stadsmeisjes in Turkije vrijer zijn dan Turkse meisjes hier.

- (2) E: In noodzaak. In noodzaak gebeurt het nog. Of aangetrouwd van ginder dat ze eigenlijk hier niet gemakkelijk een woning kunnen vinden. Dan moeten ze altijd gaan bijwonen.
S: Ja maar da's bij ieder niet hier, hé?
E: Momenteel is het noodzaak, maar in het verleden was het dat dat zo hoorde.
S: Ja.
T: Waarom is dat nu veranderd?
S: Nu zijn meisjes slimmer geworden.
E: De evolutie denk ik, de vooruitgang.

De afhankelijkheidssituatie is echter niet ideaal, voor vrouwen noch mannen, daar ze veelal te kampen hebben met sociale isolatie, economische afhankelijkheid en een gebrek aan privacy (Surkyn & Reniers 1997); het laatste was algemeen een probleem bij situaties van inwonen bij de schoonfamilie. Het inwonen neemt volgens de meeste wel af, wat niet betreurd wordt zoals blijkt uit de beschrijving van inwonende schoondochters.

- (8) R: Hier wordt het minder en minder.
 H: Hier wordt het minder, maar in Turkije niet echt altijd. Nee, misschien in de dorpen, maar...
 F: Ook in de steden, zoals zij het zegt: diegene die van het dorp naar de stad trekken, dat die nog altijd hun schoondochters bij zich houden. Ofwel hebben ze geen plaats om hun schoondochter ergens te laten slapen.
 H: In mijn omgeving, of tenminste wat ik allemaal gezien heb in de tijd dat ik er op vakantie was, dan hebben die eerst eigenlijk een woning, en voor de spullen zorgt de helft van moederskant en de helft van vaderskant, voor het nieuwe paar dan. Maar die wonen dan wel apart.
 R: Het type schoonmoeder bij ons, laten we zeggen 50% heeft liever dat de schoondochter inwoont en dat zij al het werk doet. En zij zit dan op haar luie achterwerk en alles moet gedaan worden: 'Breng mij thee, koffie'.
 T: Is dat de eerste generatie dan: jullie moeders?
 R: Vooral. Maar nu bestaat dat nog, maar niet zo veel. Vooral in de dorpen ginder, in het Oosten.
 F: Laat me zo zeggen: het komt een beetje los. Maar niet veel.
 R: Maar nu durven de schoondochters toch iets zeggen, tegenspreken. Mijn moeder heeft nooit durven tegenspreken. Mijn grootmoeder die heeft vier schoondochters en ze is alleen tevreden over mijn moeder. Waarom? Omdat zij 10 jaar als knecht gewerkt heeft en nooit haar mond heeft opengedaan, dus dat was zagezegd een slavin: poetsen, werken, koken, op het land werken, en dan nog eens terugkomen om de kinderen borstvoeding te geven en dan terug naar het land, allemaal te voet, dat was 1 a 2 kilometer lopen. Dus daarom. Vorig jaar was ik op vakantie en mijn grootmoeder zei: 'Ik ben alleen tevreden over je moeder.' Ik dacht bij mijn eigen: 'Ja, wat heb jij haar allemaal niet aangedaan!'. Maar ja, toch is het mijn grootmoeder, ik kan haar niet haten. Maar nu lijdt mijn moeder daar onder: nu heeft ze reuma omdat ze toen zo hard gewerkt heeft: zich rap wassen en dan naar buiten naar de bron water gaan halen, dat was ook een eind lopen. Er was toen, 20 of 25 jaar geleden geen water naar het huis. Nu is er electriciteit en lopend water, maar nu lijdt ze eronder. En wij waren daar de dupe van: ik moest altijd hard werken, ik was een kleine moeder thuis. Vanaf mijn vijfde moest ik werken. Toen ik een zusje kreeg, was ik 9. Ik heb altijd voor haar moeten zorgen, omdat mijn ma ziek was.

Grosso modo typeren afhankelijkheid, onderdanigheid, gehoorzaamheid en gediensigheid de deugden van een inwonende schoondochter. Sommige factoren kunnen haar positie echter wel versterken, zoals bv. een hoger opleidingsniveau, een eigen inkomen...

- (2) E: Als een meisje een inkomen heeft, en ze gaat, zoals bij ons meestal gebeurt, bij haar schoonouders inwonen, dan is het inkomen van de schoondochter een groot verweermiddel tegen al wat met haar te doen is. Want wij zien soms in onze omgeving dat schoondochters die bij hun schoonouders inwonen en dan zie ik het verschil: een schoondochter die een inkomen heeft of een hoger diploma of een mooie job wordt meer gerespecteerd.
 S: Die mannen ook, ... (die met hun vrouw inwonen bij de ouders van de man-nvdr)
 E: Die hebben nog de keuze, hé. Maar stel dat je heel laag geschoold bent, dat je een lager niveau hebt, en jij gaat bij je schoonouders, dan spelen ze met je voeten. Nu momenteel, ik spreek in het algemeen hé, denk ik dat die meisjes er eigenlijk echt onder lijden. Of ze hier opgegroeid zijn of in Turkije, zonder inkomen ingetrokken bij de schoonfamilie, dat die meisjes heel veel meemaken. Tegenover met hogere studies,... of zelfstandigheid telt ook hé, want iemand die zelfstandig is en haar plan kan trekken, dat is een verweermiddel eigenlijk...

... het voorbeeld van mannelijke familieleden die meehelpen in het huishouden, ...

- (5) H: De schoonouders van mijn zus -die woont nog in, omdat mijn schoonbroer pas afgestudeerd is- maar mijn zus, die was dat gewoon dat mijn vader altijd hielp. Die vond het heel raar van haar schoonvader zo te zien: die deed dus niets. Z'n eten zelf zetten, dat doet hij niet. Mijn vader die doet dat, die dekt zelfs soms de tafel, het ontbijt in 't weekend doet hij ook, maar die schoonvader, die doet dus niets. En als die vrouw niet thuis is, dan eet hij ook niet. Die vrouw die moet dat gewoon klaarzetten voor haar man en dan pas begint hij te eten.

... maar vooral een onafhankelijke instelling en een sterk karakter maken haar weerbaarder.

- (3) R: Die vrouw moet in het begin sterk genoeg zijn en haar mening zeggen. Als die altijd stil is en dan pas doet alsof ze sterk is, lukt dat meestal niet dan komen er conflicten. Maar als ze in 't begin haar zegje zegt, gaat dat.
 T: Maar als er conflicten groeien, hoe loopt het dan af?
 F: Dat is zoals een oorlog: de ene verliest, de andere wint. Die wint, ja, die zal het dan voor het zeggen hebben.
 R: De ene moet zich dan aan de andere aanpassen omdat er anders altijd ruzie is, of een scheiding.

D. BESLUIT

Verklaringen voor het fenomeen van 'import'huwelijken zijn niet moeilijk te vinden. Ze lopen zelfs erg uiteen: in het ergste geval, zoals in de laatste paragrafen werd beschreven, stellen sommigen dat schoondochters gezocht worden op het Turkse platteland, omdat de jonge vrouwen daar verondersteld worden hard te werken en een laag opleidingsniveau te hebben. Dit betekent dat ze eenmaal in België, ver van hun familie, gemakkelijk binnen te houden zijn als goedkope werkkrachten, die niet gemakkelijk in opstand durven te komen tegen hun schoonfamilie (cfr. Erkul, 1997). Anderzijds vertellen jonge vrouwen zelf soms romantische verhalen over vakantieliefdes in Turkije, een prins op een wit paard... Hoewel ze zelf wel weten dat die ideeën niet op waarheid stoelen, geloven ze er in omdat ze in zekere mate alleen maar die fantasieën, impressies en verhalen hebben om zich op te baseren daar het niet mogelijk is iemand van het andere geslacht echt goed te leren kennen.

Naast deze voorbeelden, beide op micro-niveau gesitueerd (cfr. Lievens 1997), zijn er ook verklaringen te vinden op meso- (i.c. de netwerkthese) en macroniveau (i.c. structurele zaken zoals de immigratiewetgeving). Zoals reeds Surkyn stelde, is gezinsvorming verbonden met waarden (i.c. maagdelijkheid), sociale controle, kettigmigratie alsook met de economische situatie. Al deze factoren spelen inderdaad een rol bij het zoeken naar een verklaring waarom jongeren hun partner uit Turkije halen. Bekijken we eerst de economische situatie dan komen we meteen op de netwerk these, die eigenlijk op sociale aspecten steunt o.a. sociale druk op emigranten om iemand van de eigen groep te 'redden'. Zo wordt immers een continue immigratiestroom op gang gebracht, tenminste zolang de internationale banden met vrienden en verwanten onderhouden blijven. Dit gebeurt evenwel automatisch omdat kettigmigratie niet enkel via gezinshereniging gebeurt, maar vooral ook door een parallel systeem van geregelde huwelijken. Deze grensoverschrijdende gezinsvorming onder de Turkse populatie vormt dan een kanaal voor kettigmigratie dat zo de transplantatie van hele gemeenschappen veroorzaakt (Lesthaeghe en Surkyn, 1995). Dit betekent bijgevolg dat sociale, culturele en normatieve structuren behouden, gecultiveerd en versterkt worden, o.a. de betrokkenheid bij de gemeenschap en met verwanten. Dit werkt als een vorm van sociale controle en is een manier om de eigen identiteit te bewaren -iets dat soms als noodzakelijk beschouwd wordt gegeven de identiteitscrisis tengevolge van tegengestelde waardensystemen tussen de originele versus de gastsamenleving (Kagitçibasi 1987 en Dumon 1989 in: Lievens 1997).

Dit conflict met de omringende samenleving kan aanleiding geven tot waardenveranderingen. Toch is er slechts sprake van een differentiële adaptatie, waarbij slechts waarden worden aangepast aangaande de meer pragmatische vlakken van het bestaan. Daar huwelijkspatronen deel uitmaken van de kernwaarden, worden ze bewaard in de immigratiesituatie, gebaseerd op de patronen zoals ze in het land van herkomst gelden (Lievens, 1997). Aangezien de cultuur in Turkije echter ook geëvolueerd is, kan die waardenverschuiving echter op een verschillend tempo en mogelijk in een andere richting gebeuren. Dit verklaart dan meteen ook waarom emigranten vaak als ouderwets of achterlijk beschouwd worden wanneer als ze op bezoek zijn in hun geboortedorp, zoals enkele respondenten ons verhaalden.

Lievens (1997) beschouwt het 'import'huwelijk verder niet noodzakelijk als traditioneel gedrag aangezien deze vorm van immigratie de enige legale vorm is sinds de immigratiewetgeving verstrakt is. Anderzijds zijn juist die sociale druk en de traditie om de ouders te gehoorzamen elementen van traditioneel gedrag. Daar de invloed van de ouders op hun kinderen een belangrijke rol speelt, evenals de reputatie en eer van huwelijkskandidaten en hun families, overleven het gemakelde huwelijk en verwantenuwelijk, al varieert dit wel volgens regionale verschillen en opleidingsniveau.

Een assumptie die nochtans veel wordt aangegeven in onderzoek, is dat gezinsvorming meer zal veranderen naar mate meer westerse socializatie optreedt. Zo verwachten o.a. Esveldt e.a. (1995) dat kinderen meer inspraak zullen hebben in hun partnerkeuze, zodat gemakelde huwelijken en verwantenuwelijk stilaan zullen verdwijnen. Bijgevolg zal men ook eerder een partner kiezen onder vrienden i.p.v. een onbekende uit Turkije. Ook Brouwer e.a. (1992) verwacht veranderingen o.a. een toename van ethnisch gemengde huwelijken. Ons onderzoek sluit echter niet volledig aan bij deze bevindingen. De assimilatiethese is immers ontoereikend inzake verschillende snelheden en selectieve waardenadaptatie. Zo wezen ook Timmerman, Claeys & Demunck (1989) er in hun onderzoek op dat Turkse immigrantenvrouwen slechts selectief westerse attitudes aanamen, wat we bij Lesthaeghe bevestigd zien in zijn analyses van de survey. Lesthaeghe heeft het over 'heteropraxis', wat slaat op het feit dat de jongere generaties wel anders gaan denken over aspecten in de privésfeer (bv. gezinsgrootte), terwijl ze over zaken die de ruimere verwantengroep (o.a. partnerkeuze, socializatiewaarden) of die de hele gemeenschap aanbelangen (o.a. gender verhoudingen) ze veel minder geneigd zijn van de traditionele ideeën af te wijken en de verandering in ideeën dus veel trager evolueert.

Concreet gebeurt de partner'keuze' doorgaans in overeenstemming met de culturele normen, waarbij typisch westerse kenmerken ontbreken (zoals elkaar persoonlijk leren kennen voor het huwelijk) of zelfs taboe zijn (bv. ongehuwd samenwonen, alleen wonen). Deze culturele normen bevatten tradities en gewoonten, o.a. dat gezinsvorming een familiale aangelegenheid is, die te belangrijk is om door twee individuen te laten regelen (Lesthaeghe en Surkyn, 1995). Dit brengt met zich mee dat de achtergrond van een kandidaat zeer belangrijk is (familie, streek, reputatie). Het initiatief om een partner te kiezen ligt doorgaans bij de jongen of zijn ouders; de inspraak van het meisje is meestal beperkt tot de mogelijkheid om aanzoeken te weigeren. Het klassieke rollenpatroon leeft ook hier door, al kunnen meisjes tegenwoordig wel impliciet trachten hun voorkeurkandidaat aansporen door hem te laten weten dat hij een goede kans maakt bij haar.

Uithuwelijken is volgens onze respondenten een uitstervend verschijnsel, en ook het inwonen van de bruid bij de schoonfamilie neemt af. Dit betekent dat de weg meer open ligt voor de bruid naar een grotere onafhankelijkheid t.a.v. haar schoonfamilie, al hangt dit sterk af van het opleidingsniveau en karakter van het meisje in kwestie, alsook van de mate waarin ze gesteund wordt door haar man en eventueel haar eigen familie.

Gemakelde huwelijken (niet te verwarren met *gedwongen* huwelijken) komen nog vaak voor, in die zin dat belang wordt gehecht aan overeenstemmende tradities en normen (i.c. vooral maagdelijkheid). Sommige respondenten vonden dat er geen te groot verschil mag zijn inzake opvoeding, onderwijs en omgeving, wat volgens sommigen te veel het geval is bij een Belgische Turk die met een Turk van Turkije huwt. Een afweging van de Turkse huwelijksmarkt levert volgende voor- en nadelen op van Turken in België (drugsverslaafd, te modern) tegenover Turken uit Turkije (charmant), waarbij de balans doorslaat in de richting van de laatste, al bestaat bij deze kandidaten het risico dat men louter uit is op emigratie via een huwelijk. Interethnische huwelijken worden nog erg sceptisch bekeken, o.w.v. de te verschillende achtergrond. Dit verklaart meteen ook waarom ethnisch gemengde huwelijken nog zeldzaam zijn.

Toch is er ook een verschuiving waar te nemen van ‘dwang’ naar ‘invloed’ van de familie bij de partnerkeuze, daar het ‘persoonlijk kennen’ aan belang wint naast het kennen van de achtergrond. Het gedwongen huwelijk waar de ouders beslissen al dan niet met medeweten of inspraak van de betrokken jongeren, gebeurt steeds minder ten voordele van het geregelde huwelijk waar de jongeren een keuze maken en hun ouders om instemming vragen.

Dit bevestigt Desnercks (1994-3) bevindingen bij de vergelijking van attitudes van moeders en hun dochters inzake partnerkeuze: zowel de moeders als de dochters meenden dat jongeren hun eigen keuze moeten kunnen maken, op voorwaarde dat ze hun ouders’ toestemming vroegen om te huwen. Dit ligt ook in het verlengde van de vereisten t.a.v. dochters en vrouwen in het algemeen (zoals voorgeschreven door de Islam -cfr. Janssens 1993-2), i.c. de familie-eer niet in het gedrang te brengen, gehoorzaamheid en afhankelijkheid t.a.v. man en (schoon)ouders.

De consensushouding van de jongeren stemt dan weer overeen met de ‘modus-vivendi’ zoals Lesthaeghe (1992-2) het noemt. Hij en Surkyn (1995) besloten uit latere analyses dat “bij de tweede generatie de voornaamste vorm van partnerkeuze diegene is waar de jongeren het initiatief nemen en de goedkeuring van hun ouders vragen. Het huwelijk is een te belangrijke gebeurtenis om over te laten aan twee individuen, vooral daar ook het groepsbelang relevant blijft. Het persoonlijke handelen is enigszins verruimd, maar de berekening van de individuele keuze gebeurt tussen de welbepaalde grenzen van traditioneel gedrag, waarop derden steeds nauwgezet toezien. De banden met de eigen gemeenschap worden zelden aangehaald. De elasticiteit van de oudere culturele voorkeuren is daarentegen stelselmatig uitgebreid zodat conflicten vermeden worden.” Ook Köse (1995) ziet in haar interviews de modus-vivendi van Lesthaeghe en Surkyn bevestigd: er is ook in haar onderzoek geen sprake van een totaal ‘vrije’ keuze en jongeren stellen ook de ouderlijke instemming op prijs uit respect voor de sociale endogamie regels en ter vermijding van conflicten.

Deze conflictvermijding is alweer een indicatie van de invloed van de familie en de ruimere groep. Hortaçsu & Oral (1994) stellen precies dat de relatie tussen individuen en hun verwantschapsgroep vaak verwaarloosd wordt in Westers onderzoek. Daarin wordt m.n. te veel de nadruk gelegd enkel op het kerngezin. Bijgevolg moet meer aandacht gaan naar familiebanden die immers een belangrijke rol spelen en die hoog gewaardeerd worden in Turkije, wil men niet in de ethnocentrische val trappen bij onderzoek naar andere culturen. Al is men er steeds meer van overtuigd dat de individuen inspraak moeten hebben in hun partnerkeuze omdat het uiteindelijk hun leven is, en als ze te veel bemoeienissen toestaan van hun familie, zullen ze later moeilijkheden ondervinden met privacy of zelfs bij de opvoeding van hun eigen kinderen. Toch blijft de invloed van de groep groot en dat is een belangrijk element om te begrijpen waarom veel jongeren toch akkoord gaan met geregelde huwelijken, waarom men instemt in een huwelijk met een onbekende Turk uit Turkije. In hoeverre het dan een echt vrije keuze betreft is moeilijk te bepalen...

De kwantitatieve data kunnen een volledig beeld geven hoeveel 'import'partners er precies zijn, maar onze focus groups voegen kwalitatieve interpretaties toe die meer in de diepte gaan en vertrekken vanuit het perspectief van de onderzoekspopulatie zelf. De triangulatie van beide onderzoeksmethoden zoals vermeld en uitgevoerd door diverse auteurs o.a. Wolff, Knodel & Sittitrai (1993), Bulmer (1986) heeft ook in ons onderzoek geleid tot bijkomende kwantitatieve analyses. Zo ging Lievens (1997) op basis van de uiteenlopende motivaties om een partner uit Turkije te halen zoals in onze focus groups naar voor kwam, na of er inderdaad een verschillend profiel is van mannelijke versus vrouwelijke 'importeurs'. Op basis van enkele variabelen (opleidingsniveau, leeftijd bij huwelijk) zag hij dat mannelijke 'importeurs' met een meer conservatieve motivatie (op zoek naar een volgzame, gemakkelijk te controleren bruid) effectief ook een traditioneler profiel vertoonden (jong gehuwd, laag opleidingsniveau). Hun vrouwelijke tegenhangers beoogden meer onafhankelijkheid: een partner importeren betekent een breuk met de virilocale traditie en verder maakten ze hun man afhankelijk van hen in een vreemd land, een vreemde cultuur.

Naast deze combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve strategieën, was de triangulatie van onze focus groups met de survey analyses nuttig als aanvullende bron van diepte-informatie. Hoewel onze data niet representatief zijn, geven we toch aanvullende verklaringen en inzicht in hoe de onderzoekspopulatie zelf bepaalde factoren betrok bij hun uitleg waarom jongeren hun partner uit Turkije halen. Onze discussies toonden aan hoe beslissingen beïnvloed kunnen zijn door waarden, sociale controle en netwerken als extra factor van externe druk. We kregen ook verhalen over de moeilijke positie waarin bepaalde 'import'bruiden zich bevinden, en anderzijds welke factoren hen kunnen helpen om zich te handhaven in zulke situaties. Zowel conflict situaties als strategieën om er mee om te gaan, vormen overigens het onderwerp van verder onderzoek.

E. BIBLIOGRAFIE

- BÖCKER, A. (1992) *Gevestigde migranten als bruggehoofden en grenswachters: ketting-migratie over juridisch gesloten grenzen*, in: Migrantenstudies, jg. 8, nr. 4, pp. 61-78.
- BROUWER L., B. LALMAHOMED & H. JOSIAS (1992) *Andere tijden, andere meiden: een onderzoek naar het weglopen van Marokkaanse, Turkse Hindoestaanse en Creoolse meisjes*, Leiden, Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen, 363 pp.
- BULMER (1986) *The value of qualitative methods*, in: BULMER, M. (ed.) Social science and social policy, Allen & Unwin, London, p. 180-203.
- CALLAERTS, K. (1995) *Een uitdieping van de survey: Focus groups met Turkse vrouwen in Vlaanderen, over partnerkeuze, opvoeding, rolverhouding, religie*, Brussel, Licentiaats- verhandeling Sociologie, VUB, onuitgegeven, 335 p.
- CALLAERTS, T. (1997) *Hoofdstuk 10: Tussen eigenheid en waardigheid: Focus Groups met jonge Turkse vrouwen in Vlaanderen*, in: LESTHAEGHE R. (ed.) Diversiteit in sociale verandering: Turkse en Marokkaanse vrouwen in België, VUBPRESS, Brussel, p. 313-349.
- DESNERCK, G. (1994-3) *Gezinsvorming en waardenpatronen bij Turkse vrouwen in Vlaanderen en Brussel: een analyse van een honderdtal moeder-dochterparen*, Working Paper Etnische Minderheden in België, VUB-UG, Brussel, Gent, nr. 3, 23 pp.
- DE VRIES, M. (1988) *Ogen in je rug, Turkse meisjes en jonge vrouwen in Nederland*, Samsom, Alphen aan den Rijn, 244 pp.
- ERKUL, A. (1997) *Turkse ouders blijven kiezen voor 'brave bruid'*, De Morgen, 8/3/1997.
- ESVELDT, I. e.a. (1995) *Migratiemotieven, migratienetwerken en partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland*, NIDI, Den Haag, 249 pp.
- HORTAÇSU, N. & A. ORAL (1994) *Comparison of couple- and family-initiated marriages in Turkey*, in: The Journal Of Social Psychology, 134 (2), p. 229-239.
- JANSSENS, R. (1993-2) *De islam als normerend kader voor de Turkse migrantenvrouw*, Working Paper Etnische Minderheden in België, VUB-UG, Brussel, Gent, nr. 2, 31 pp.
- JANSSENS, R. (1993-5) *Migratie, religiositeit en modernisme*, Working Paper Etnische Minderheden in België, VUB-UG, Brussel, Gent, nr. 5, 64 pp.
- KÖSE, F. (1995) *Geregelde huwelijken bij de Turkse gemeenschap in Gent*, Gent, Licentiaats verhandeling Sociologie, UG, onuitgegeven, 99 p.
- LESTHAEGHE, R. (1992-2) *Turkse vrouwen oin België: versnelde autonomie en culturele eigenheid*, Working Paper Etnische Minderheden in België, VUB-UG, Brussel, Gent, nr. 2, 16 pp.
- LESTHAEGHE, R. & J. SURKYN (1995) *Heterogeinity in social change: Turkish and Moroccan women in Belgium*, in: European Journal of Population, nr. 11, p.1-29.

LESTHAEGHE, R. & J. SURKYN (1997) *Hoofdstuk 8: Aisha is Fatma niet... Culturele diversiteit van de moderniteit bij Turkse en Marokkaanse vrouwen in België*, in: LESTHAEGHE R. (ed.) Diversiteit in sociale verandering: Turkse en Marokkaanse vrouwen in België, VUBPRESS, Brussel, p. 241-281.

LIEVENS, J. (1997) *Kenmerken van gezinsvormende migratie*, in: LESTHAEGHE R. (ed.) Diversiteit in sociale verandering: Turkse en Marokkaanse vrouwen in België, VUBPRESS, Brussel, pp. 73-103.

LODEWIJCKX E., H. PAGE & R. SCHOENMAKERS (1997) *Turkse en Marokkaanse gezinnen in verandering: de nuptialiteits- en vruchtbaarheidstransitie*, in: LESTHAEGHE R. (ed.) Diversiteit in sociale verandering: Turkse en Marokkaanse vrouwen in België, VUBPRESS, Brussel, pp. 105-138.

NALBANTOGLU, P. (1985) De krullen van Mine. Vijftien portretten van Turkse migranten jongeren, Sara, Amsterdam, 283 pp.

RENIERS, G. & J. LIEVENS (1997) Het huwelijk bij Turkse en Marokkaanse minderheden in België, ongepubliceerde paper gepresenteerd op het Sophia Colloquium in Brussel, 12-13 december 1997, 17 pp.

SURKYN J. (1993-3) Migratiegeschiedenis en regionale herkomstverschillen bij Turkse vrouwen in Vlaanderen en Brussel, Working Paper Etnische Minderheden in België, VUB-UG, Brussel, Gent, nr. 3, 45 pp.

SURKYN, J. (1993-6) Het gezins- en waardenonderzoek bij Turkse en Marokkaanse vrouwen in Vlaanderen & Brussel: Een overzicht van resultaten naar leeftijd en verblijfsduur, Working Paper Etnische Minderheden in België, VUB-UG, Brussel, Gent, nr. 6, 171 pp.

SURKYN, J. & G. RENIERS (1997) *Hoofdstuk 2: Selecte gezelschappen: over de migratie geschiedenis en de interne dynamiek van migratieprocessen*, in: LESTHAEGHE R. (ed.) Diversiteit in sociale verandering: Turkse en Marokkaanse vrouwen in België, VUBPRESS, Brussel, pp. 41-72.

TIMMERMAN, C. (1996) Onderwijs als diacriticum. Socio-culturele praxis en etniciteits-beleving bij jonge Turkse vrouwen. Drie perspectieven, doctoraal proefschrift antropologie, K.U.L., 550 pp.

TIMMERMAN C., W. CLAEYS & A. DEMUYNCK (1989) Denken over waarden: attitudes van Turkse migrantenvrouwen tegenover een westers waardensysteem, Cultuur en migratie, Brussel, 101 pp.

TRIBALAT, M. (1995) Faire France, Editions de la Découverte, Paris.

TUNÇBILEK, E. & M. ULUSOY (1989) *Consanguinity in Turkey in 1988*, in: Turkish Journal of Population Studies, jg. 11, p. 35-46.

VAN DEN BROECK, K. (1997) *Migrantenmeisjes blijven de dupe en Uithuwelijken hypotekeert integratie migranten*, Metro (De Morgen) 27/5/1997.

WOLFF, KNODEL & SITTITRAI (1993) *Focus groups and surveys as complementary research methods: case example*, in: MORGAN, D. (ed.) Successful focus groups: advancing the state of the art, Sage, Newbury Park, p. 167-183.